

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FILOZOFICKÁ FAKULTA

Ústav politologie

Lukáš Tyl

**Změny v britském Parlamentu
v letech 1988–2008**

**Changes in British Parliament
in 1988–2008**

Bakalářská práce

Praha 2009

Autor práce: **Lukáš Tyl**

Vedoucí práce: PhDr. Radek Buben, PhD.

Datum obhajoby: 2009

Hodnocení:

BIBLIOGRAFICKÝ ZÁZNAM

TYL, Lukáš. Změny v britském Parlamentu v letech 1988–2008. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Ústav politologie, 2009. 60 s. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Radek Buben, PhD.

ANOTACE

Bakalářská práce „Změny v britském Parlamentu v letech 1988–2008“ se zabývá popisem hlavních změn, které byly uskutečněny ve zmiňovaném období. Hlavní důraz je kladen na proces devoluce a reformu Horní sněmovny britského Parlamentu. Pro lepší pochopení souvislostí je popsána také proměna Labour Party v New Labour. Jako praktický důsledek proměny britského Parlamentu je popsán proces přijímání, schválení a působení zákona, který zakazuje hon na lišku. Bakalářská práce také obsahuje analýzu hlavních proměn britského Parlamentu a nastiňuje pravděpodobné budoucí směřování této instituce.

KLÍČOVÁ SLOVA

Britský Parlament, Velká Británie, Dolní sněmovna, Sněmovna lordů, New Labour, Konzervativní strana, devoluce, reforma, Tony Blair.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato práce byla zpřístupněna v příslušné knihovně UK a prostřednictvím elektronické databáze vysokoškolských kvalifikačních prací v depozitáři Univerzity Karlovy a používána ke studijním účelům v souladu s autorským právem.

V Praze dne 25. ledna 2009

Lukáš Tyl

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych rád poděkoval všem, kteří mi byli oporou při psaní této práce. Za pomoc s překládáním některých těžkých anglických termínů Petru Kutílkovi, M.A., a Mgr. Barbaře Bindasové.

Obsah

ÚVOD	1
BRITSKÝ POLITICKÝ SYSTÉM	1
WESTMINSTERSKÝ PARLAMENT	4
ÉRA KONZERVATIVCŮ	7
NEW LABOUR	9
NÁVRH NA ZMĚNU POLITICKÉHO SYSTÉMU VE VOLEBNÍM PROGRAMU LAP	10
DEVOLUCE VE SKOTSKU A SKOTSKÝ AUTONOMNÍ PARLAMENT	14
ÚSPĚŠNÉ DEVOLUČNÍ REFERENDUM NA DRUHÝ POKUS	15 18
SEVEROIRSKÉ PROBLÉMY	20
KONFLIKTNÍ ÚZEMÍ STRANY V SEVERNÍM IRSKU	20 22
REFORMA SNĚMOVNY LORDŮ	23
HISTORICKÉ PROMĚNY SNĚMOVNY LORDŮ BLAIROVA REFORMA	23 24
ZÁKAZ HONU NA LIŠKU	33
PO PŘIJETÍ ZÁKONA	35
PROTIKUŘÁCKÉ ZÁKONY A STAV V ČR	39
MNOŽSTVÍ KUŘÁKŮ V POPULACI HISTORIE PROTIKUŘÁCKÉ LEGISLATIVY A AKTIVIT V ČR	40 41
BUDOUCNOST DEVOLUCE	46
SHRNUTÍ REFORMY SNĚMOVNY LORDŮ	48
RESUMÉ	51
RESUME	52
POUŽITÉ ZKRATKY	53
ZDROJE	55

Úvod

Britský politický systém

Britský politický systém je v mnoha směrech unikátní. Velkou Británii, respektive Spojené království Velké Británie a Severního Irska, má mnoho lidí spojenou s konzervativností, hlubokým vztahem k tradicím a také se snahou důkladně a velmi pečlivě zkoumat, zda je nějaká změna potřebná či užitečná. Z bližšího pohledu se však i ve Velké Británii odehrává velké množství změn, i když nejsou tak revoluční, jako třeba v sousední Francii za poslední 2-3 století. Nicméně tyto postupné změny je potřeba chápat, společně se slovy konzervativního klasika Edmunda Burkeho, za výhodu Velké Británie, a nikoliv za její nedostatek:

„Nekonvertovali jsme k Rousseauovi, nejsme žáky Voltaira, Helvétius mezi námi nenašel stoupence. Ateisté nejsou našimi kazateli, blázni nejsou našimi zákonodárci. Víme, že my jsme neučinili žádné objevy, a myslíme si, že v morálce se ani žádné objevy dělat nemají, stejně jako nemá k mnoha novotám docházet ve sféře zásadních principů vlády a v ideálech svobody, jež byly známy dávno před naším narozením a budou chápány stejně dobře i poté, co naši domýšlivost zasype černá díra a nad naši troufalou upovídáností zavládne ticho hrobu.“

(Burke, 1997, s. 95)

Hlavní a dominantní roli v politickém systému Velké Británie tak má především westminsterský Parlament, ve kterém je koncentrována nejvyšší moc. Veškerou legitimitu Parlament přebírá od voličů a s postupným rozšiřováním volebního práva šlo ruku v ruce i rozšiřování jeho pravomocí, nejčastěji pak na úkor panovníka (Říchová, 2003, s. 108). Pro přesnost je třeba uvést, že dominantní roli v dvoukomorovém Parlamentu VB má výhradně Dolní sněmovna¹. Ta s postupem času stále více snižovala pravomoci druhé komory - Sněmovny lordů² - a stále tak posilovala či nadále posiluje své dominantní postavení.

¹ House of Commons.

² House of Lords.

Kromě silného postavení Dolní sněmovny je v britském politickém systému ještě velmi významná role premiéra³. Ministerský předseda má poměrně silné pravomoci, mezi které patří především možnost **vyhlášení voleb kdykoliv** v období 5 let od posledních voleb. To vytváří poměrně silný tlak hlavně na vlastní poslance, myšleno poslance ze stejné politické strany jako je premiér, aby nedělali premiérovi při schvalování vládních zákonů přílišné problémy. Možnost zvolit si termín voleb je poměrně výraznou výhodou, protože premiér si může vybrat období, kdy dochází k ekonomickému růstu země, kdy průzkumy veřejného mínění naznačují, že by jeho strana mohla volby vyhrát (Bealey, 1995, s. 72) nebo se právě podařilo schválit populistické zákony. Irwin uvádí, že k vyhlášení voleb musí mít premiér řádný důvod, ale jak vzápětí dodává: „Důvod se vždycky najde.“. Formálně volby vyhlašuje královna (Irwin, 1987, s. 21).

Dále je nutno rozlišovat mezi vládou a kabinetem. Vláda zahrnuje všechny ministry, státní tajemníky a další představitele úřadů, ale jako taková se neschází. Má přibližně 100 členů. Kabinet zahrnuje nejdůležitější ministry a tvoří ho přibližně 20 členů v čele s premiérem. Kabinet jako kolektivní orgán **rozhoduje společně**. V neposlední řadě nesmíme zapomenout na úředníky, například tajemníky ministrů, kteří ačkoliv by neměli sami rozhodovat, tak disponují značnou mocí (Irwin, 1987, s. 47), která je dána také tím, že se na rozdíl ministrů **nestřídají při každých volbách**.

Panovník má v současné době v britském politickém systému roli víceméně formální a ceremoniální. Jmenuje sice vládu, arcibiskupy, biskupy, diplomaty, generály atd., ale vše se tak děje na „**doporučení**“ premiéra. Vzhledem k neexistenci

³ Prime ministr, PM.

psané ústavy a z toho vyplývající neexistenci jakéhokoliv ústavního soudu nemá justice na politický systém příliš velký vliv. Nejvyšším odvolacím soudem je druhá komora Parlamentu, Sněmovna lordů. Soudy tak nemají právo posuzovat zákony a rozhodnutí exekutivy z hlediska jejich ústavnosti (na rozdíl od USA). Soudy zákony pouze realizují (Říchová, 2003, s. 125). Nicméně vzhledem k tradicím, historii a precedentům je ve Velké Británii k právnímu systému všeobecně **vysoký respekt**.

Westminsterský Parlament

Počátky britského Parlamentu můžeme najít ve 12. století, kdy král svolal shromáždění baronů, zástupců měst a arcibiskupů, aby probral otázku zvýšení daní (UK Parliament, 2009). Samotné slovo **PARLAMENT** bylo použito o století později k pravidelným setkáním výše zmíněných politických osobností (The British System of Government, 1992, s. 3). Ve 14. století byly v Parlamentu ustaveny dvě komory, přičemž v Dolní sněmovně byli zástupci měst a hrabství a ve Sněmovně lordů byli zástupci šlechty a církve. Pro zajímavost je možné dodat, že původní části budovy Westminsterského parlamentu byly vybudovány v roce 1097–1099.

Wales byl připojen k Anglii roku 1535 a reprezentanti Walesu byli ve westminsterském Parlamentu poprvé přítomni od roku 1536, kdy vešly Wales Acts v platnost. Skotští zástupci, 45 poslanců, se v Parlamentu objevili spolu se vznikem personální unie⁴ mezi Anglií a Skotskem v roce 1707 a první Parlament Velké Británie se sešel 23. října stejného roku. Stejně tak tomu bylo i v irském případě v roce 1800, kdy byl irský Parlament a vláda přesunuty do Londýna. Zákon o unii vstoupil v platnost k 1. 1. 1801. Za Irsko bylo do Parlamentu dosazeno 100 poslanců. Zastoupení těchto irských poslanců bylo ztíženo podmínkou, že člen Parlamentu **musí být protestant**. Změna zákona nastala až roku 1829 - **Catholic Emancipation Act 1829**. Setrvání irských poslanců v centrálním Parlamentu nemělo na britské poměry dlouhého trvání. Po osamostatnění Irska v roce 1922 opustili irští poslanci, až na 12 zástupců Severního Irska, Parlament v Londýně (UK Parliament, 2009).

Stejně jako se měnil v minulých staletích počet členů Parlamentu v důsledku spojení Velké Británie s Walesem,

⁴ Act of Union.

Skotskem a Irskem⁵, mění se počet poslanců i v dnešní době. Po druhé světové válce byl počet členů Dolní sněmovny 640, ale v roce 1950 **poklesl** počet na 625. Podíváme-li se na posledních 15 let, při parlamentních volbách v roce 1992 se volilo 651 poslanců⁶, ale již při dalších volbách v roce 1997 byl počet volených poslanců 659⁷. Změna v roce 1997 byla především vedena snahou zrovnoprávnit jednotlivé volební obvody⁸ tak, aby měly přibližně stejně obyvatel. Nicméně zcela vyvážené to nebylo ani po výše uvedené změně v roce 1997. Anglické volební obvody měly v polovině 90. let v průměru 65 tisíc voličů, skotské 52 tisíc, velšské 56 a severoirské 86 tisíc (Říchová, 2003, s. 133). V roce 2005 byla další úprava v souvislosti s přesunem 13 skotských poslanců do Skotského autonomního parlamentu a počet poslanců westminsterského Parlamentu se tak snížil na 646 (Říchová, 2005, s. 9). Anglie tak má v současné době přibližně 82 % všech poslaneckých mandátů, zatímco Skotsko, Wales a Severní Irsko zbylých 18 %.

Stejně jako v Parlamentu ČR jsou i v britském Parlamentu ustaveny výbory a komise pro jednotlivé obory a činnosti. Zaměřím se především na ty, které se týkají **jednotlivých národů** a jsou tak zajímavé z hlediska později popsané **devoluce**. Scottish Grand Committee zahrnuje všech 72 poslanců zvolených za Skotsko (zastoupení je napříč politickými stranami). Ke svému jednání včetně interpelací se schází od roku 1995 ve Skotsku.⁹ Welsh Grand Committee má 40 členů zahrnující velšské poslance a až 5 dalších členů. Northern Ireland Grand Committee může mít až

⁵ A v tomto případě i oddělením.

⁶ Při rozložení Anglie 523, Skotsko 72, Wales 38 a Severní Irsko 18.

⁷ Při rozložení Anglie 529, Skotsko 72, Wales 40 a Severní Irsko 18.

⁸ Hranice volebních obvodů přehodnocují v intervalu 8-12 let celkem čtyři tzv. Boundary Commission - vždy každá pro jednu zemi - Anglii, Skotsko, Wales a Severní Irsko. Cílem je, aby jednotlivé volební obvody byly vyvážené. Svá doporučení a návrhy na změny komise předávají parlamentu, který je buď schválí, nebo zamítne. Další změny ve volebních obvodech budou předloženy v dubnu tohoto roku (Wikipedia, 2009).

⁹ Ale mohou se scházet i ve Westminsteru.

25 členů, z toho je 18 poslanců zvolených za Severní Irsko. Všechny tyto výbory se řadí mezi stálé a jejich hlavní náplní je zabývat se přednostně legislativou, která se **významně dotýká jednotlivých zemí.**

Počet poslanců zvolený za jednotlivé národní strany je **poměrně nevýznamný** i vzhledem k drtivé převaze dvou hlavních stran. Pouze v roce 1979 přispěli nacionální poslanci za SNP a PC k pádu vlády a paradoxně tak nejen pomohli nástupu Margaret Thatcherové, která rozhodně nejevila nějakou snahu pro devoluci ve Skotsku a Walesu, ale oproti volbám v roce 1974 ztratili ještě navíc 10 křesel (Irwin, 1987, s. 21). Tím jim ze 14 původních mandátů zbyly pouze 4. Na dalších 18 let tak **mohli nacionalisté** na decentralizaci v podání Konzervativní strany **zapomenout.**

Skotská národní strana (SNP)¹⁰ získala svého prvního poslance v roce 1970, respektive, pokud bychom brali v úvahu doplňovací volby, to bylo již v roce 1967¹¹. Strana Walesu¹² měla svého prvního poslance zvoleného v řádných volbách v roce 1974 a stejně jako SNP již také dříve získala jedno křeslo v doplňovacích volbách v roce 1966. SNP získala nejvíce hlasů ze Skotska v roce 1974, kdy byl její podíl na hlasech 30,4 %, zatímco u Strany Walesu (PC) to bylo v roce 2001, kdy získala 14,3 % hlasů. V Severním Irsku bylo vždy více menších stran. Zisky jednotlivých politických stran se tak v průběhu konfliktu v této oblasti měnily velmi dynamicky.

¹⁰ The Scottish National Party.

¹¹ Zde se rozcházejí zdroje, rok 1967 uvádí publikace ze stránek britského Parlamentu „UK Election Statistics: 1945-2003“. Ale Strmiska uvádí, že SNP získala první mandát v doplňovacích volbách již v roce 1945 (Strmiska, 1998, s. 139).

¹² Plaid Cymru.

Éra konzervativců

Dlouhé osmnáctileté období vlády Konzervativní strany neznamenal pro britský parlament reformní ohrožení. Vláda Margaret Thatcherové řešila spíše razantní změnu jednotlivých zákonů než změnu instituce samotné. To se dá vysvětlit jednak jejím ekonomickým zaměřením, jednak také jejím důrazem na **mezinárodní politickou scénu**. Při přípravě na volební kampaň v roce 1983, kdy Margaret Thatcherová rozhodovala o zřízení politických skupin¹³, například rozhodla o nevytvoření skupiny pro „ústavní reformy“ (Thatcherová, 1996, s. 197). Ostatně jak Konzervativní strana, tak i její členové, mají už ze samotné podstaty k jakýmkoli reformním konstitučním změnám velmi daleko. A Sněmovna lordů, většinově ovládaná konzervativními členy, neměla zájem na nějakém vyhoceném vztahu s vládou. To neznamenal, že by Margaret Thatcherové prošlo vše, co si přála, a rozhodně se nedá říci, že by Sněmovnu lordů mohla ovládat. Ve chvíli, kdy bojovala se stávkujícími odbory, Sněmovna lordů v soudní při **dvakrát** rozhodla ve prospěch odborů, a nikoliv ve prospěch vlády (Thatcherová, 1996, s. 77–78). Stejně tak vláda neuspěla v parlamentu například při schvalování trestu smrti. Nutno dodat, že to bylo vždy volné hlasování a nikdy nebylo od stran nařízeno, jak se v této věci má hlasovat. Sama premiérka trest smrti schvalovala (Margaret Thatcher foundation, 2009). Určitý vliv na parlament tak měly pouze zákony, které byly přijaty v první polovině vlády Margaret Thatcherové. Šlo konkrétně o následující:

- 1) **British Nationality Act 1981** - definoval, jaké je nezbytné občanství k tomu, aby se někdo mohl stát poslancem Dolní sněmovny.

¹³ Tyto politické skupiny měly za cíl připravit úkoly konzervativní administrativy pro zbytek desetiletí.

- 2) **Mental Health Act 1983** - upřesňoval pravidla, podle kterých může být člen Dolní sněmovny zbaven mandátu v důsledku duševní nemoci.
- 3) **Representation of the People Act 1983** - zakázal kandidaturu na 10 let těm osobám, které byly odsouzeny v souvislosti s volbami. (Wikipedia, 2009)

Největší změna po Margaret Thatcherové tak nespočívala v proměně parlamentu, ale v proměně stranických programů. K tomu její bývalý ministr financí podotkl že:

„Jejím opravdovým vítězstvím nebyla transformace jedné strany, ale dvou. A tak když se labouristé dostali k moci, přijali thatcherismus jako nezrušitelný.“

Alespoň něco v parlamentu však po premiérce Margaret Thatcherové zůstalo, a to její bronzová socha. Žádný jiný premiér neměl tu čest, aby se objevila jeho socha v parlamentu za jeho života. Thatcherová to komentovala svým klasickým humorem:

„Upřednostňovala bych, aby ta socha byla ze železa, ale bronz bude... no, rozhodně nezrezne.“ (Wikipedia, 2009)

New Labour

Razantní proměna britského parlamentarismu přišla společně s nástupem Tonyho Blaira. Ještě než se Tony Blair pustil do změny fungování britského politického systému, uskutečnil proměnu uvnitř své vlastní strany – Labour Party (LAP). Proměna spočívala v posunu Labour Party na politické mapě z levicové strany na stranu spíše centristickou. Úspěšně se mu podařilo tuto změnu marketingově prezentovat jak v médiích, tak u voličů při volbách v roce 1997. V historii Labour Party nebylo většího vítězství od jejího vzniku v roce 1900 (Labour Party, 2009) než právě Blairovo vítězství ve volbách v roce 1997 (Wikipedia, 2009). Stvořením **New Labour** a odstřihnutím se od **staré** Labour Party, která 15 let nebyla schopna porazit svého hlavního politického rivala, Conservative Party, nasměroval svoji stranu k historickým úspěchům. Stranu převzal v roce 1994 po náhlém úmrtí jejího dosavadního předsedy Johna Smithe. Na konci svého projevu, již jako zvolený předseda strany, uvedl ona klíčová slova: „Our party: New Labour! Our mission: New Britain! New Labour! New Britain!” (BBC, 2009) O rok později se mu v dubnu na zvláštní velikonoční konferenci Labour Party podařilo změnit ve stanovách IV. kapitolu **Cíle a hodnoty**, která původně zněla:

Zajistit manuálně i duševně pracujícím plody jejich práce a jejich co nejspravedlivější rozdělení, jak jen může být možné na základě společného vlastnictví výrobních, distribučních a směnných prostředků a nejlepšího dosažitelného systému lidové správy a kontroly nad každým oborem a službou. (Wikipedia, 2009)

Na novou verzi:

Labour Party je demokratická socialistická strana. Je přesvědčena, že silou společného úsilí dosáhneme více, než můžeme dosáhnout sami o sobě, tak abychom vytvořili pro každého z nás prostředky k dosažení svého skutečného potenciálu a pro nás všechny společenství, v němž moc, bohatství a příležitosti jsou v rukou mnohých, nikoliv jen některých, kde práva, jimž se těšíme, odpovídají povinnostem, které

máme, a kde žijeme společně, svobodně, v duchu solidarity, tolerance a úcty. (Wikipedia, 2009)

Ačkoliv se nám může zdát, že jde jen o slovíčkaření, opak je pravdou. Pro Labour Party měla tato kapitola po 77 let klíčový a dominantní význam. V našich podmínkách můžeme přeměnu této kapitoly ve stanovách přirovnat k okamžiku, kdy KSČ zrušila v listopadu 1989 článek 4 Ústavy Československé socialistické republiky o své vlastní vedoucí síle ve společnosti i ve státě (PS PČR, 2009). Tato změna se samozřejmě nelíbila mnoha členům zastávajícím tradičnější a levicovější pojetí v Labour Party. Ale nakonec převážila touha po změně a také po naději, že by Labour Party mohla po dlouhém čase vyhrát příští všeobecné volby, a stát se tak opět vládní stranou. K tomu ještě Tony Blair oslabil propojení Labour Party s odbory, což byla věc dříve nemyslitelná, a snížil tak jejich vliv na minimum. Dříve byl vliv odborů ve straně silný a z velké části i **rozhodující**. Demonstroval tím veřejnosti opravdovou změnu ve své straně. K té navíc přidal zrušení dřívějších socialistických dogmat jako nutnost jednostranného odzbrojování, vysoké daně nebo znárodňování. Navíc ve volebním programu Labour Party Manifesto 1997 potvrdil, že nebude rušit legislativu týkající se odborů, kterou v osmdesátých letech **prosadili konzervativci** (Labour Party - unofficial site, 2009). Někteří jeho protivníci uvnitř strany k tomu napsali, že Blair **nezměnil Labour Party**, ale že **vytvořil zcela novou stranu**. (BBC, 2009)

Návrh na změnu politického systému ve volebním programu LAP

Volební program Labour Party pro všeobecné volby v roce 1997 obsahoval několik témat, která se zabývala částečnou změnou dosavadního politického systému Velké Británie.

Devoluce

Vzhledem k rozdílné povaze a tradicím jednotlivých národností cítila Labour Party potřebu decentralizovat moc

ve prospěch Skotska¹⁴ a Walesu. Odvolávala se na princip subsidiarity, který získal poměrně dobrý zvuk v Evropě. Devoluce podle volebního programu měla nejdříve začít ve Skotsku a Walesu referendy o zmíněných návrzích LAP. Referenda v případě volebního vítězství LAP byla naplánována již na listopad 1997, tedy přibližně 6 měsíců po konaných volbách. V případě úspěšných referend byl Skotsku slíben parlament se zákonodárnou mocí a také s velmi omezenou možností měnit daně. U velšské národní shromáždění měly přejít pravomoci a funkce současné Welsh Office a dále mělo disponovat sekundární legislativní pravomocí. Vytvoření všech potřebných návrhů bylo slíbeno do jednoho roku od zvolení.

Labour Party prezentovala své devoluční plány jako **posílení** svazku Anglie, Skotska, Walesu a Severního Irska. Tato teze byla pravděpodobně založena na myšlence, že zřízením autonomních parlamentů se oslabí tendence na odtržení těchto částí ze společného svazku. Na druhou stranu se nabízí myšlenka, že autonomní parlamenty budou mít vždy tendenci si pro sebe získávat více pravomocí, než které mají na začátku. Možná i proto bylo v programu zdůrazněno, že návrh směřuje k devoluci, nikoliv **k federaci** (Labour Party - unofficial site, 2009).

Ve výše uvedených návrzích nebyla žádná zmínka o možné **devoluci v Severním Irsku**, což je vzhledem k místní nevyjasněné situaci pochopitelné. Tematicky bylo Severní Irsko zmíněno ve smyslu, že LAP bude pokračovat na dokumentech sjednaných předchozími vládami (anglicko-irská dohoda, deklarace z Downing Street) a doufá v případě jejich volebního vítězství ve stejnou podporu, jakou dali oni vládě jako opoziční strana (Labour Party - unofficial site, 2009).

¹⁴ U Skotska je zmíněn odlišný systém školství, právního systému a místní vlády. U Walesu odlišný jazyk a kulturní tradice.

Modernizace Sněmovny lordů

Společně se slibem devoluce šlo o zásadní příslib, který by v případě úspěchu LAP výrazně změnil dosavadní tradice. Hlavní částí tohoto bodu byl závazek, že u dědičných lordů bude právo volit a právo být členem Sněmovny lordů **ukončeno zákonem**. Oficiálně deklarovaným záměrem bylo, aby Sněmovna lordů byla pro příště více demokratická a reprezentativní, myšleno ve smyslu většího zastoupení voličů. Dalším tématem byla změna ve jmenování doživotních členů Sněmovny lordů. Jmenování těchto členů mělo napříště více odpovídat **výsledkům posledních voleb**, ale bez toho, aby některá ze stran měla ve Sněmovně lordů většinu. O dalších možných změnách by měla rozhodnout nově vytvořená komise. Nedotčeny měly zůstat **pravomoci** horní komory britského Parlamentu. V posledním bodě této části LAP deklaruje, že nemá v úmyslu nahradit monarchii (Labour Party - unofficial site, 2009). Jakkoliv se může výše uvedená změna zdát razantní či revoluční, ze strany LAP se jednalo o zmírnění jejich požadavků. Do voleb v roce 1992 totiž šla s programem na **úplné zrušení Sněmovny lordů**.

Mezi další závazky, které by měly vliv na britský Parlament, patřily: efektivnější interpelace premiéra, referendum o volebním systému do Dolní sněmovny, vytvoření nezávislé komise, která by doporučila alternativu k současnému volebnímu systému „vítěz bere vše“. Důležitým bodem byl také návrh na změnu financování politických stran, který měl vycházet z doporučení Nolanova parlamentního výboru. Napříště mělo být pro politické strany zákázáno **přijímat jakékoliv peníze ze zahraničí** (Labour Party - unofficial site, 2009).

Z dalších bodů, které tematicky spadají do této práce, stojí za zmínku deklarace přijetí Evropské sociální charty,

kterou vytrvale odmítala za Velkou Británii přijmout Margaret Thatcherová.

Jak vypadala realita po vyhraných volbách v roce 1997¹⁵, které ze slibovaných změn byly skutečně splněny a které zůstaly jen na papíru, je detailně popsáno v následující kapitole.

¹⁵ Konzervativní strana utrpěla v těchto volbách drtivou porážku. Naposledy prohrála Konzervativní strana takovýmto způsobem volby v roce 1832. (Wikipedia, 2009)

Devoluce ve Skotsku a Skotský autonomní parlament

Zjednodušeně se dá říci, že devoluci pragmaticky podporovala LAP, zatímco konzervativci zastávali většinou unionistické pozice. To pravděpodobně vedlo také k postupné ztrátě mandátu Konzervativní strany ve Skotsku. Ve volbách v roce 1997 nezískala ve Skotsku **ani jeden mandát**, zatímco ještě v roce 1983 zde získala poměrně solidních 21 poslanců. O skotské mandáty tak většinou v posledních letech soutěží hlavně LAP, LAD a SNP. Zatímco Tony Blair posunul LAP do středu, SNP se posunovala spíše opačným směrem, a to od středu doleva (Strmiska, 1998, s. 131).

Vzrůstající podpora SNP od konce 60. let vyústila ve vznik Kilbrandonovy komise¹⁶ v letech 1969–1973. Výsledkem práce této komise bylo 16 dokumentů a 10 výzkumných analýz. Komise **zcela zamítla možnost nezávislosti i federace** a vyslovila se ve prospěch založení skotského a velšského shromáždění (parlamentu). Závěry komise byly přetvořeny do tzv. Scotland Act, který byl v roce 1978 schválen v Dolní sněmovně na návrh labouristické vlády. Zákon ale obsahoval podmínku, že musí být schválen ve Skotsku referendem. Druhou podmínkou bylo, že se v tomto referendu musí vyslovit 40 % **všech oprávněných voličů** pro přijetí tohoto zákona. Referendum se konalo 1. března 1979, a přestože se 51,6 % zúčastněných vyslovilo **pro přijetí zákona**, tvořila tato část pouze 32,9 % všech oprávněných voličů (The Modern Britain, 1987, s. 21). Labouristická vláda v souladu s požadavky zákona navrhla a prosadila zrušení Scotland Act, což ji stálo nejen podporu nacionalistických stran, ale především to vedlo k jejímu pádu. Ovšem později zrušený Scotland Act z roku 1978 pro skotské shromáždění připouštěl pouze velmi omezené pravomoci: mohlo by přijímat pouze **opatření**, a to ještě v úzce vymezené oblasti, spíše než

¹⁶ Ve Velké Británii, stejně jako v USA, je zvykem používat kromě oficiálního jména komise také jméno, které se odvozuje od předsedy dané komise. V originálu Kilbrandon Commission.

zákony. Jako volební systém do skotského shromáždění měl být použit většinový systém „the first past post“.
(Wikipedia, 2009)

Úspěšné devoluční referendum

Drtivé vítězství LAP v roce 1997 (LAP 418 mandátů, Konzervativní strana 165) umožnilo Tonymu Blairovi prosadit Act of Scotland v roce 1998. Tomu předcházelo druhé referendum ve Skotsku v roce 1997, kdy skotští voliči odpovídali na dvě otázky: zda má vzniknout Skotský parlament¹⁷ a zda by měl mít Skotský parlament kompetenci určovat daně¹⁸. Referendum nebylo pro vládu **závazné**, ale Tony Blair to vzal jako **potvrzení svých záměrů**. Kromě Skotského parlamentu byla také vytvořena skotská exekutiva v čele s **First Minister**. Ta je Skotským parlamentem schvalována. Skotský parlament nemá přesně vymezené pravomoci. Všeobecně platí, že o všem, co není určeno zákonem schváleným centrálním Parlamentem, může Skotský parlament **rozhodovat sám**. A v budoucnu může také Parlament Velké Británie rozšiřovat nebo snižovat kompetence, které náleží Skotskému parlamentu. Specifickou pravomocí je, že sám o sobě může měnit daně v rozpětí $\pm 3\%$ od míry, která je určena westminsterským Parlamentem (Říchová, 2005, s. 11).

Skotský parlament má odlišný volební systém od většinového, který se používá při volbách do Parlamentu VB. Poslanci do Skotského parlamentu jsou voleni tzv. Additional member system, což znamená, že jsou voleni:

- a) většinovým systémem „the first past post“ - 73 poslanců,
- b) proporčním volebním systémem „regional additional“ - 56 poslanců.

¹⁷ Pro ANO hlasovalo 74,3%, NE 25,7%.

¹⁸ Pro ANO hlasovalo 63,5%, NE 36,5%.

Celkem je tak vždy voleno 129 poslanců, tedy lichý počet, a to na období **4 let**. Volit může každý volič, který je oprávněn volit do Dolní sněmovny celobritského Parlamentu. Skotský parlament je jednokomorový a jeho sídlo je ve městě Edinburgh. Hlavní oblasti přenesené z centrálního parlamentu jsou tak především vzdělání, zdravotnictví, zemědělství a justiční otázky (Wikipedia, 2009), ale nepatří k nim například nerostné bohatství, jako je **ropa**, zemní plyn nebo uhlí. Nejen příjmy z těžby nerostných surovin, ale také všechny ostatní daně směřují do centrálního rozpočtu Velké Británie, odkud je pak zpět do Skotska posílána určitá částka (Scottish Parliament, 2009).

Pokud bylo cílem devoluce odstranit separatistické tendence, pak tento cíl naplněn nebyl. Pro SNP je i nadále hlavním záměrem opravdová nezávislost se vším všudy. Vidina vlastních skotských představitelů v OSN či EU je pro nacionalisty nejen velmi lákavá, ale také důležitá. Na podporu svých myšlenek SNP uvádí i seznam zemí, které jsou v nějakém ohledu Skotsku podobné a kterým se již nezávislost získat podařilo. Na tento seznam zemí patří: Austrálie, Nový Zéland, Finsko, Island, Irsko, Černá Hora, Norsko. Všeobecně tak devoluci berou jako **první krok** správným směrem, nikoliv jako krok poslední. Odkazují na to, že 300 let stará smlouva o unii již není pro Skotsko aktuální (SNP, 2009). I z vlastních zkušeností, které jsem při návštěvě Skotska získal, mohu potvrdit, že bylo při rozhovorech s místními na téma nezávislosti Skotka znát, že si podstatná část z nich samostatný stát přeje. Samozřejmě, že část těchto snah je ovlivněna nerostným bohatstvím, které ve Skotsku nachází.

Wales: od jazyka k decentralizaci

Devoluční proces, který probíhal ve Skotsku, má mnoho společných znaků s devolučním procesem, který proběhl ve **Walesu**. Většinou se neřešilo jen samotné Skotsko, ale **zároveň i Wales**. Ale některé podstatné rozdíly zde jsou. Zatímco Skotsko bylo historicky spojeno personální unií až v roce 1707, tak u Walesu to bylo o 172 let dříve. Kromě toho si Skotsko i po připojení ponechalo svůj právní systém, který je bližší kontinentálnímu právu než anglickému. Wales po připojení kompletně **převzal právní systém Anglie**.

Postupný tlak nacionalistů slavil úspěch v roce 1967, kdy byl schválen první **velšský jazykový zákon**. Velkou zásluhu na tom měla Velšská jazyková společnost, která se přes různé protestní a **edukační akce** snažila o zrovnoprávnění velšského jazyka (Říchová, 2006, s. 22). Stejně tak bylo velkým povzbuzením pro velšské nacionalisty získání prvního poslance G. Evanse v doplňovacích volbách v roce 1966 (Strmiska, 1998, s. 147). Vezmeme-li v úvahu, že Plaid Cymru¹⁹ vznikla v roce 1925 a prvního kandidáta postavila v roce 1929²⁰, pak na svého prvního poslance v celobritském Parlamentu čekala opravdu velmi dlouho (Plaid Cymru, 2009). Od začátku 70. let se PC dařilo stále více a úsilí jejího dlouholetého předsedy nakonec vedlo ke spuštění samostatného velšského televizního programu S4C²¹, který vysílá **dvojjazyčně**.

Možná i díky povolení zřídit samostatný televizní program dosáhla CON svého nejlepšího volebního zisku ve Walesu v roce 1983, kdy získala 14 poslanců, zatímco LAP měla v tomto roce naopak nejhorší poválečný výsledek, získala pouze 20 mandátů (Říchová, 2006, s. 23).

¹⁹ V překladu Strana Walesu.

²⁰ V té době získal 609 hlasů.

²¹ Sianel Pedwar Cymru - Channel Four Wales.

Stejně jako v případě Skotska a na doporučení stejné komise byl v roce 1978 schválen Wales Act, který musel být taktéž **potvrzen v referendu**. To se konalo v roce 1979, a bylo **neúspěšné**, neboť se pro vlastní lokální parlament vyslovalo pouze 20,3 % a proti bylo drtivých 79,7 % při účasti 58,8 % oprávněných voličů. Na rozdíl od Skotska tak zde bylo jasné odmítnutí a v podstatě **nebylo co řešit**. Proti vlastní straně (LAP) se dokonce postavilo 6 vlastních poslanců zvolených ve Walesu. (Wikipedia, 2009)

Na druhý pokus

Referendum tentokrát nebylo uspořádáno až po vytvoření zákona, ale bylo konáno jako konzultační ještě **před samotným schválením případného zákona**, který by ustanovil velšské národní shromáždění. Referendum bylo načasováno tak, že se konalo **jeden týden po úspěšném referendu** ve Skotsku. Stranické rozložení bylo následující: Welsh Labour, PC a Liberal Democrats vedli kampaň za **ANO**, Konzervativní strana vedla kampaň za **NE**. Voličům byla předložena pouze **jedna otázka**, a to zda souhlasí, nebo nesouhlasí se zřízením národního shromáždění. Nebyla zde možnost jako ve Skotsku, že by si případné velšské národní shromáždění mohlo určovat výši daní. Výsledek byl velmi těsný a příznivci vzniku samostatného shromáždění vyhráli v poměru 50,3 % : 49,7 %. Následujícího roku prošel Dolní sněmovnou **Act of Wales 1998**, který nejen ustavil velšské Národní shromáždění, ale také Wales audit office a Welsh Administration Ombudsman. Velšské Národní shromáždění²² převzalo většinu pravomocí, které do té doby spadaly pod funkci státního tajemníka pro Wales. (Wikipedia, 2009)

Velšské Národní shromáždění má 60 členů. Volby do shromáždění probíhají podle stejného volebního systému jako

²² V originále National Assembly for Wales.

do Skotského parlamentu, tedy: Additional member system - 40 členů je voleno většinovým systémem, zbylých 20 proporčním systémem v 5 regionech Walesu, přičemž každý volič má 2 hlasy. Volby se konají jednou za 4 roky. Vzhledem k tomu, že disponuje omezenými pravomocemi a že velšské volební obvody jsou přibližně stejně velké jako ty anglické, **nedošlo** v souvislosti se zřízením shromáždění **ke změně počtu poslanců** volených za Wales v centrálním Parlamentu tak, jako tomu bylo ve skotském případě. Ačkoliv je velšské Národní shromáždění zákonodárným orgánem, původně nemělo **pravomoc přijímat zákony**. Od roku 1998 mohlo pouze přijímat druhořadé legislativní předpisy, které uvádějí zákony do praxe a více je zpřesňují. Značnou pravomoc mělo shromáždění především v těchto oblastech: zemědělství, kultura, ekonomický rozvoj, turismus, vzdělávání, životní prostředí, zdravotnictví, sociální služby, sport a komunikace. V roce 2006 byl přijat The Government of Wales Act 2006, který zvýšil pravomoci shromáždění a umožnil velšskému Národnímu shromáždění ve vymezených oblastech **zákony přijímat**. Původně zákonem nebyla oddělena zákonodárná a výkonná moc, Welsh Assembly Government, což se ale změnilo právě v souvislosti s výše uvedeným zákonem (The National Assembly for Wales, 2009).

Severoírské problémy

Severní Irsko bylo jedinou zemí v rámci UK, kde již dříve existoval vlastní místní parlament nazývaný Stormont, a to dokonce **dvoukomorový**. Vznikl v roce 1921 v souvislosti se vznikem samostatného Irského státu. Skládal se z **Dolní sněmovny a Senátu**. Dolní sněmovna měla 52 členů, 4 členové Parlamentu nebyli voleni, ale byli to zástupci univerzity. Senát se skládal z 26 nepřímo volených členů, z nichž většinu volili poslanci Dolní sněmovny severoírského Parlamentu. Za dobu působení Stormontského parlamentu vládli v Severním Irsku pouze premiéři zastupující **protestantský Oranžský řád**. (Wikipedia, 2009)

Konfliktní území

Pozastavení činnosti severoírského Parlamentu přišlo 6 týdnů po událostech označovaných jako Krvavá neděle²³, kdy při mírovém pochodu britské armádní výsadkové jednotky zastřelily 14 jeho účastníků. Veškeré pravomoci pozastaveného parlamentu i místní vlády přešly pod přímou správu Londýna.

Další vývoj v této oblasti, především teroristické akce PIRA a neústupnost jak republikánů, tak unionistů na dlouhou dobu zabránily jakékoliv možnosti, aby byly alespoň některé pravomoci a kompetence do této oblasti vráceny. Neúspěchem tak skončily pokusy o ustavení Severoírského shromáždění v letech **1973–1974** a **1982–1986**. Teprve podepsání Velkopáteční dohody v roce 1998 vedlo k **převedení některých pravomocí z londýnské správy zpět do Severního Irsku** ruku v ruce s opětovným zřízením Severoírského shromáždění. První volby se konaly 25. června 1998 a první následná schůze se uskutečnila 1. července téhož roku. Nicméně plné pravomoci na toto shromáždění byly přeneseny až ke 2. prosinci 1999. Avšak ani po podepsání Velkopáteční

²³ Bylo to 30. ledna 1972.

dohody nezmizely všechny problémy. Vzhledem k nedohodě mezi hlavními unionistickými stranami na straně jedné a Sinn Féin na straně druhé byla činnost Severoirského shromáždění několikrát **pozastavena**:

- 1) 11. únor - 30. květen 2000
- 2) 2. srpen 2001 (přerušeno na 24 hodin)
- 3) 22. září 2001 (přerušeno na 24 hodin)
- 4) 14. listopad 2002 - 2007

Nicméně poslanci parlamentu zvolení v roce 2003 se sešli na základě zákona **Northern Ireland Act 2006**, aby zvolili předsedu místní vlády a její členy. Měl to být první krok k tomu, aby místní vláda začala fungovat, a mohla tak převzít pravomoci dohodnuté ve **Velkopáteční dohodě**. Tento pokus ale nebyl úspěšný. Nové volby do Severoirského shromáždění se konaly **7. března 2007**. Do tohoto shromáždění se volí celkem 108 členů a jeho pravomoci jsou velmi podobné, jako je tomu u velšského Národního shromáždění. Nad hlavními stranami visela hrozba ze strany premiéra Tonyho Blaira, že nedohodnou-li se na společné vládě, pak nově zvolené Severoirské shromáždění bude rozpuštěno a znovu začnou přímé rozhovory mezi Londýnem a Dublinem, jak se dostat z tohoto bludného kruhu. Tato hrozba patrně zapůsobila, a tak spolu v jedné vládě **historicky** zasedli největší nepřátelé Ian Paisley za DUP jako First Minister a Martin McGuinness za SF jako jeho náměstek (Wikipedia, 2009). Nejenže šlo do roku 1998 o největší nepřátele, ale ani po podepsání Velkopáteční dohody spolu nedokázali prakticky komunikovat. Proto lze jejich **společnou vládu** označit jako historickou. Londýn tak nebyl nucen splnit své hrozby a převzít si pravomoci zpět do centra. Tomu, že již vláda Velké Británie věří v úspěch mírového procesu, nasvědčuje i fakt, že k 1. 8. 2007 odešla ze Severního Irsku ta část armády, která měla téměř 40 let na starosti místní bezpečnost.

Strany v Severním Irsku

Severoírská politická scéna je značně stranicky roztržštěná a je zde úplná absence dvou hlavních politických stran, které jsou známy z Anglie. Mezi hlavní politické strany tak zde můžeme počítat:

Democratic Ulster Unionist (DUP) - v současné době hlavní politická síla zastávající unionistické pozice. V posledních volbách do Westminsteru získala 9 mandátů, zatímco její hlavní unionistický konkurent pouze 1. (BBC, 2009)

Ulster Unionist Party (UUP) - založena již v roce 1905. Částečně spolupracuje s Konzervativní stranou. Strana dominovala severoírské politice do konce 60. let. (Strmiska, 1998, s. 119)

Social Democratic and Labour Party (SDLP) - jedna ze dvou hlavních nacionalistických stran. O hlasy soutěží především se Sinn Féin, na rozdíl od které je umírněnější. Prostřednictvím SDLP se Sinn Féin zapojila do rozhovorů, které nakonec vedly k Velkopáteční dohodě. Má velmi blízko k britské LAP. (Wikipedia, 2009)

Sinn Féin (SF) - politické křídlo PIRA. Druhá hlavní nacionalistická strana požadující připojení Severního Irsku k Irské republice.

Reforma Sněmovny lordů

Historické proměny Sněmovny lordů

Historie Sněmovny lordů sahá až do 11. století, kdy ještě neexistovalo rozdělení na dvě samostatné sněmovny. To se změnilo ve 14. století. Do té doby jednokomorový parlament se proměnil na dvoukomorový - Dolní sněmovnu (House of Common) a Sněmovnu lordů (House of Lords). Zatímco v Dolní sněmovně byli reprezentanti hrabství a měst, ve Sněmovně lordů byli zástupci šlechty a církve. Na začátku 15. století **přišla Sněmovna lordů o pravomoc nařizovat (uzákonit) daně** a nadále touto pravomocí disponovala již pouze **Dolní sněmovna**. Od tohoto století se také začalo dědit členství světských lordů v mužské linii. Tito členové Sněmovny lordů se začali označovat jako Peers. Ačkoliv ve Sněmovně lordů si byli rovni, dělili se na 5 různých skupin: vévodové, markýzové, hrabata, vikomti a baronové. Další století přineslo změnu pro ty členy Sněmovny lordů, kteří zde byli zastoupeni díky své náboženské funkci. Od roku 1539 platilo členství již jen pro biskupy, zatímco opatové a probošti toto právo ztratili. Jediným obdobím, ve kterém Sněmovna lordů **nefungovala**, bylo za vlády **Olivera Cromwella**, který Sněmovnu lordů roku 1649 zrušil. Obnovena byla až v roce 1660. Za „slavné revoluce“ v 17. století a po přijetí listiny práv Bill of rights se parlament stal **hlavním centrem** politické moci. Panovník již nadále **nesměl zasahovat do zákonů** a peníze pro panovníka stanovil parlament. Pravomoci panovníka se od této doby staly spíše symbolické a jejich využití je dáno **převážně zvykem**.

S trochou nadsázky je možné konstatovat, že od chvíle, kdy parlament zbavil panovníka důležitých kompetencí, začal se odehrávat mocenský boj o pravomoci **uvnitř samotného parlamentu**. Proto není překvapivé, že na začátku 20. století, v roce 1911, Dolní sněmovna odňala právo veta

Sněmovně lordů na zákony²⁴. Sněmovna lordů tak od této doby mohla zákony maximálně **2 roky zdržovat** a u rozpočtu²⁵ byla tato lhůta stanovena pouze na **1 měsíc**. Navíc v roce 1949 byla lhůta pro zdržování zákonů ještě více zkrácena, a to na **1 rok**²⁶. O devět let později byl zákonem Life Peerages Act 1958 vytvořen nový typ členství ve Sněmovně lordů – tzv. doživotní členství. Tedy na rozdíl od dědičného platilo toto členství jen a pouze na jednu vybranou osobu a dále se nedědilo. Počet doživotních členů nebyl nijak omezen počtem ani pohlavím. Stejným zákonem bylo také umožněno vyplácet členům této sněmovny určité minimální výdaje²⁷ a lordi, kteří se nechtěli podílet na práci sněmovny, se mohli nechat „dočasně uvolnit“ ze svých povinností. V roce 1963 byla zavedena rovnoprávnost ve Sněmovně lordů díky zákonu Peerage Act 1963 a členství mohly zdědit i dědičky ženského pohlaví. Pozdější návrh na dvoustupňovou sněmovnu, kde by část členů měla právo mluvit a volit a druhá jen právo volit, nebyl přijat (Parliament UK, 2009). Je příznačné, že zákony, které nějakým způsobem omezily pravomoci Sněmovny lordů, byly navrženy buď labouristy, nebo liberály. (Wikipedia, 2009)

Blairova reforma

LAP se po svém drtivém volebním vítězství v roce 1997 pustila prakticky ihned do naplnění svých předvolebních slibů. Sněmovna lordů se rozhodla nečekat a prostřednictvím lorda strážce pečeti – baronky Jay of Paddington vyšla vládě v říjnu stejného roku vstříc s návrhem na zřízení královské komise, která by zvážila všechny aspekty připravované reformní legislativy. Aby vláda neměla obavy, že tento krok je pouze zdržujícím manévrem, obsahovala nabídka na zřízení královské komise časové ohraničení, dokdy by musela zmíněná komise zadanou práci dokončit.

²⁴ Šlo o zákon Parliament Act 1911.

²⁵ Ale i u dalších zákonů týkajících se daní – tzv. money bills.

²⁶ Šlo o zákon Parliament Act 1949.

²⁷ Člen Sněmovny lordů nepobírá za svoji práci žádný pravidelný plat.

Tento návrh Sněmovny lordů byl vládou přijat a o měsíc později v trůnní řeči, zahajující činnost parlamentu na další rok, byla zmínka o reformě Sněmovny lordů stejně jako o ustanovení výše uvedené komise. Po přečtení této části programu se ozvaly bezprecedentní výkřiky z lavic vládnoucí strany „*hear, hear*“, zatímco z lavic opozice se ozvalo „*shame, shame*“. To bylo opravdu nezvyklé, protože jinak se trůnní řeč čte v naprostém tichu (BBC, 2009). Na to navázala tajná jednání vlády s vůdcem opozice ve Sněmovně lordů, která vyústila v dohodu o podobě návrhu zákona. Po zveřejnění této dohody byl vůdce opozice za Konzervativní stranu ve Sněmovně lordů Robert Michael James Gascoyne-Cecil **odvolán** ze své funkce (Guardian, 2009). Vláda pak v lednu 1999 poslala návrh zákona do Dolní sněmovny k prvnímu čtení. Zároveň s tím zveřejnila vláda bílou knihu, ve které představila širší záměry návrhu zákona na reformu Sněmovny lordů. Vzhledem k silné a jednotné pozici LAP po drtivě vyhraných volbách měl návrh zákona poměrně snadnou cestu Dolní sněmovnou a již 17. března 1999 se mohlo konat první čtení ve **Sněmovně lordů**. I když byl zákon kratší než dvě stránky, do diskuse se zapojilo 180 lordů, kteří k tomuto zákonu vznesli 385 doplňujících návrhů a sedm dní byl návrh diskutován v příslušném výboru (Parliament UK, 2009). Jedna z těch podstatnějších připomínek směřovala k možnému rozporu mezi navrhovaným zákonem a smlouvou o unii se Skotskem z roku 1707. Jeden z článků této smlouvy totiž zaručoval 16 skotským šlechticům právo být členem Sněmovny lordů. To bylo později upraveno v Peerage Act 1963, který zrušil toto početní omezení. Vláda na to odpověděla, že parlament je nejvyšší suverén a jako takový to může změnit (Wikipedia, 2009). Návrh zákona byl s připomínkami schválen 11. května a opět poslán do Dolní sněmovny. Z ní se opět po pár měsících vrátil do Sněmovny lordů, kde byl schválen 11. listopadu 1999 (Parliament UK, 2009).

Obsahem zákona House of Lords Act 1999 nebylo nic menšího než **ukončení členství pro všechny dědičné členy** Sněmovny lordů s výjimkou **92**, kteří mohli ve Sněmovně lordů i nadále zůstat. Ti, kteří mohli zůstat, byli vybráni následovně:

- 15 z nich byli funkcionáři vybraní samotnou Sněmovnou lordů,
- 75 členů bylo vybráno politickou stranou nebo v rámci své vlastní skupiny (nezávislí),
- poslední dva členové obdrželi královské jmenování - šlo o zástupce královny v parlamentu a hlavního ceremoniáře.

Každý lord, který chtěl zůstat a být zvolen svou stranou či skupinou, si musel připravit obhajobu, která nesměla být delší než **75 slov**. Malá část, celkem 17 dědičných lordů, byla jmenována doživotními členy Sněmovny lordů a z tohoto titulu **mohli pokračovat** ve sněmovně i nadále. Před přijetím tohoto zákona bylo dědičných lordů ve sněmovně okolo **700**. Po této reformě se tak nejpočetnější skupinou stali **doživotně jmenovaní lordi**. Těch bylo v době provádění reformy přibližně 600. Předtím, než dědiční lordi opustili svojí sněmovnu, byl celkový počet členů asi 1330. Je potřeba dodat, že velká část z nich se každodenní činnosti neúčastnila. Reforma se dotkla pouze dědičných členů. Nedotčeni, alespoň načas, zůstali tedy lordi soudci, kterých ve Sněmovně lordů zasedá 12. Jejich náplní práce je v podstatě činnost odvolacích soudců, odvolá-li se někdo u soudů nižší instance. Na rozdíl od ostatních členů Sněmovny lordů tito lordi soudci dostávají **pravidelný plat**. Platí však u nich věkové omezení 70 let. Dosáhnou-li tohoto věku, odcházejí z funkce lorda soudce a stávají se řadovými členy Sněmovny lordů. Další skupina, které se reformy nedotkly, byli ti členové, kteří jsou ve Sněmovně lordů

z titulu své náboženské hodnosti. Jde o 5 arcibiskupů a 21 biskupů anglikánské církve. (Parliament UK, 2009)

Po schválení zákona ve Sněmovně lordů zbývala již jen formalita, zákon musel obdržet královský souhlas. Ten byl získán 11. listopadu. Tony Blair tak jako ministerský předseda z velké části splnil svůj slib daný voličům ve volebním programu a podařilo se mu odstranit drtivou většinu dědičných lordů. Vezmeme-li v úvahu, o jak radikální zásah do britského parlamentního systému šlo, pak toho dosáhl v poměrně rekordním čase 2,5 roku po vyhraných volbách. Tony Blair ovšem hodlal v reformě Sněmovny lordů i nadále **pokračovat**. (Parliament UK, 2009)

V trůnní řeči ze 17. listopadu 1999, obsahující programovou agendu vlády na další rok, bylo toto pokračování v reformě Horní sněmovny ohlášeno v návaznosti na doporučení již dříve ustanovené královské komise. Královská komise navrhla, že počet členů Horní sněmovny by mohl být okolo 550 s možností variantního počtu **volených členů**. Podle zvolené možnosti by se tak volilo 65, 87 nebo 195 členů. Dalším z návrhů bylo vytvoření jmenovací komise, která by byla odpovědná za všechna jmenování do Sněmovny lordů. Návrh neobsahoval žádnou radikální změnu pravomocí Horní sněmovny. V debatě ve Sněmovně lordů nad těmito návrhy zazněl souhlas s vytvořením jmenovací komise a dále bylo zmíněno, že část dědičných lordů by v Horní sněmovně měla i nadále **zůstat**. (Parliament UK, 2009)

Další možné kroky zbrzdily blížící se volby, které se konaly v roce 2001. Do nich šli opět labouristé s požadavkem na **dokončení reformy** a obzvláště zdůraznili, že chtějí dosáhnout **úplného odchodu** všech zbývajících dědičných členů sněmovny. Do plnění tohoto svého prohlášení se po vítězných volbách opět pustili velmi rychle. V bílé knize vydané 7. listopadu nastínili svou bližší představu

Horní sněmovny. Podle tohoto dokumentu měla mít do **10 let maximálně 600 členů, přičemž 120 z nich by bylo zvoleno jako představitelé jednotlivých národů a regionů**. Debata, která se vedla ke zmíněné vládní představě v Dolní sněmovně, ukázala, že takovýto návrh je již poměrně radikální a neměl by dostatečnou podporu mezi poslanci. Konzervativní strana na to reagovala svým vlastním návrhem. Ten plánoval **300 členů** a nově by se Horní sněmovna jmenovala **Senát**. Z plánovaných 300 členů by 240 bylo voleno **většinovým systémem** (vítěz bere vše) a vítězný „senátor“ by získal **patnáctiletý mandát**. Na konzervativní stranu šlo podle mého názoru o dost radikální návrh. Pozadu nezůstali ani Liberální demokraté, kteří měli ideu taktéž třísetčlenné Horní sněmovny. Navrhli ovšem odlišný způsob volby. Navrhovali, aby minimálně 80 % členů bylo voleno poměrným volebním systémem. Jak je vidět, návrhy Konzervativní strany a Liberálních demokratů se kromě způsobu volby a pojmenování Horní sněmovny shodovaly. S odlišnou představou pak ještě přišla jedna z komisí Dolní sněmovny. Ta navrhovala, že 60 % členů by bylo zvoleno, 20 % členů by nominovaly politické strany a 20 % by byly nezávislí kandidáti. Vzhledem k těmto různorodým návrhům vláda zřídila **společnou parlamentní komisi**, která měla za úkol pokusit se najít společné řešení v otázce další reformy Sněmovny lordů. Půl roku po svém ustanovení, v prosinci 2002, přišla komise se sedmi různými možnostmi, jakým způsobem by se Horní sněmovna obsazovala:

- 1) plně jmenovaná,
- 2) plně volená,
- 3) z 80 % jmenovaná, z 20 % volená,
- 4) z 80 % volená, z 20 % jmenovaná,
- 5) z 60 % jmenovaná, z 40 % volená,
- 6) z 60 % volená, z 40 % jmenovaná,
- 7) z 50 % jmenovaná, z 50 % volená.

Jak se dalo očekávat, ve Sněmovně lordů se v debatě k tomuto bodu nejvíce lordů přiklonilo k variantě plně **jmenované**, nikoliv volené sněmovny. Naproti tomu podobná debata v Dolní sněmovně, opět bez překvapení, dopadla zcela opačně, když se většina poslanců vyslovila pro plně **volenou** Horní sněmovnu. Měla-li být nalezena shoda mezi těmito dvěma protichůdnými postoji, vyžadovalo by to najít řešení založené na bázi částečně volené a částečně jmenované Horní sněmovny. Takto postavené řešení **odmítl** premiér Tony Blair, který v interpelacích na konci ledna 2003 odmítl takovýto hybridní model jako špatný a nefunkční. A opětovně poznamenal, že zbytek dědičných lordů by měl Horní sněmovnu opustit. Při únorovém hlasování pak v Dolní sněmovně nebyla nalezena shoda ani na jedné ze sedmi možných variant, zatímco Sněmovna lordů se hlasováním přiklonila k již zmíněné variantě jmenované sněmovny. (Parliament UK, 2009)

Vláda na neshodu v Dolní sněmovně ohledně dalšího pokračování reformy reagovala novými návrhy, které se tentokrát **netýkaly způsobu volby**. Cílem těchto nových návrhů bylo oddělení dosavadní **justiční funkce** Horní sněmovny a vytvoření zcela **nového nejvyššího soudu**, který by tak byl zcela oddělen od Sněmovny lordů. Je pravda, že osoba lorda kancléře obsahovala několik různých funkcí. Lord kancléř zastával post předsedy Sněmovny lordů, dále byl předsedou úřadu lorda kancléře²⁸ a hlavou justice pro Anglii a Wales. Vláda měla v úmyslu **zrušit úřad lorda kancléře** a místo toho **vytvořit ministerstvo pro ústavní záležitosti**. V souvislosti s tímto návrhem vláda, jak už to bývá zvykem, navrhla vznik příslušné komise²⁹, která by měla oporu v zákoně a jejímž posláním by bylo **jmenovat soudce**. Poté vláda své návrhy přetransformovala do podoby návrhu zákona, který v září roku 2003 uvedla v Dolní

²⁸ Například navrhuje soudce. Částečně má pravomoci jako ministerstvo spravedlnosti.

²⁹ Judicial Appointments commission

sněmovně. Do návrhu zákona kromě výše uvedených bodů opět začlenila požadavky, které se většinou již dříve objevily při reformě Sněmovny lordů, tedy na **odchod všech dědičných lordů** z Horní sněmovny, zeštíhlení sněmovny na maximálně 600 členů a umožnění doživotním členů **vzdát se členství**. Dostali by tak možnost hlasování ve všeobecných volbách³⁰. Podle očekávání byl tento vládní návrh zákona odmítnut jak konzervativci, tak liberály. Vládu to neodradilo a při trůnní řeči s cíli na další období byl mezi jinými opětovně zmíněn cíl odchodu všech zbývajících dědičných lordů. Z opozičních řad byl tento požadavek opětovně kritizován. Možná si vláda vzala tuto kritiku k srdci a v novém návrhu zákona **Constitutional Reform Bill** se již požadavek na odchod dědičných lordů **neobjevil**. Později vláda prostřednictvím ministra pro ústavní záležitosti prohlásila, že v tomto volebním období již Parlamentu žádný takový návrh nepředloží a soustředí se na důležitější témata, která mají větší pravděpodobnost, že v Parlamentu projdou. Bylo zcela evidentní, že vzhledem ke zbývajícimu času by Sněmovna lordů byla schopna každý takový návrh **zdržovat dostatečně dlouhou dobu**, aby se nestihl projednat do všeobecných voleb. To ale v žádném případě neznamenal, že by se LAP tohoto úmyslu zcela vzdala. Volební program na další období obsahoval také slib na dokončení reformy. Kromě již známých návrhů obsahoval i časové omezení maximálně 60 zasedacích dnů, po které by zákon mohl být projednáván v Horní sněmovně. (Parliament UK, 2009)

Mezitím co se opozice přela s vládou o tom, kdo bude či nebude sedět v Horní sněmovně, prošel Parlamentem již zmíněný návrh zákona o ústavní reformě - Constitutional Reform Act 2005, který obdržel královský souhlas v březnu 2005. Jeho hlavní body byly následující:

³⁰ Člen Sněmovny lordů nesmí volit ve všeobecných volbách.

- a) Změnit působnost úřadu lorda kancléře - část jeho justičních pravomocí by se přesunula na justiční úřady Anglie a Walesu a předsedu odvolacího soudu v jedné osobě.
- b) Změnit rozsah funkce lorda kancléře. Ten by nadále nemusel být automaticky předsedou Sněmovny lordů.
- c) Lord kancléř by mohl být jmenován z obou sněmoven a nikoliv jen z Horní sněmovny.
- d) Ze Sněmovny lordů by byl oddělen nejvyšší soud včetně lordů soudců a byla by vytvořena zcela samostatná instituce nejvyššího soudu. Ta by měla začít fungovat v říjnu 2009.
- e) Vytvořit nové nezávislé **justiční jmenovací komise**. Zatímco doposud byli lordi soudci jmenováni královnou na doporučení premiéra, nově budou jmenováni královnou na **doporučení této komise**. K zajištění jejich nezávislosti budou placeni ze státní pokladny, a nikoliv z rozpočtu Horní sněmovny.

Sněmovna lordů má však nadále funkci **nejvyššího odvolacího soudu** a jejími rozhodnutími jsou vázány všechny soudy nižších instancí. Avšak jenom velmi malé množství soudních pří se dostane do Sněmovny lordů, protože tento soud má na starosti pouze ty případy, které jsou důležité z hlediska **veřejného zájmu**. Rozhodnutí o tom, které případy jsou důležité, a které ne, spadá do kompetence tříčlenné odvolací komise lordů, ke které se dostávají všechny žádosti navrhovatelů na zahájení řízení. Těchto návrhů je ročně přibližně 200-250, přičemž u 80-90 z nich je rozhodnuto, že budou postoupeny nejvyššímu odvolacímu soudu. Samotné rozhodnutí pak provádí také odvolací komise, která se zpravidla skládá z 5 soudců, ale i počet 7 nebo 9 soudců je povolen. Průměrná délka slyšení je 2,5 dne. (Parliament UK, 2009)

Poté, co labouristé vyhráli v pořadí již třetí parlamentní volby za sebou, se v Parlamentu opět odehrávaly vášnivé diskuse mezi vládními a opozičními stranami nad pokračováním reformy. Průzkum veřejného mínění i mínění některých členů Parlamentu, provedený jednou z londýnských univerzit, překvapivě vyzněl **v neprospěch vlády**. Veřejné mínění se totiž postavilo na stranu Sněmovny lordů. Vznikla další společná komise, která měla najít řešení, které by šlo napříč politickým spektrem. V dalším pokusném testování několika variant se opět projevíly hluboké rozdíly mezi oběma sněmovnami. Následně se k tomu přidala výměna britského premiéra, kdy Tonyho Blaira vystřídal Gordon Brown. Vláda se opakovaně pokusila předložit své návrhy, ať už ve formě bílé knihy, či v jiných dokumentech. Nicméně úspěch je dle mého názoru minimálně do dalších voleb v nedohlednu. Pokud by byl předložen návrh zákona, který by obsahoval další pokračování v reformě Sněmovny lordů, byla by ho schopna tato sněmovna **zdržovat až do dalších voleb**. Ty se musejí konat nejpozději v květnu 2010.

Zákaz honu na lišku

Názornou ukázkou změny vnitřních i vnějších procesů v Parlamentu za posledních 20 let, ale také výrazného posunu veřejného mínění bylo přijetí zákona Hunting Act 2004, který zakázal legendární hon na lišku. Historicky vzato nešlo v roce 2004 zdaleka o první pokus, ale Hunting Act 2004 byl **prvním úspěšným pokusem**.

Již v roce 1949³¹ byly podány první dva **poslanecké návrhy** zákonů, jejichž obsahem byl zákaz honů na lišku. Ani jeden z těchto dvou návrhů však nebyl úspěšný. První z nich byl stažen a druhý neprošel v Dolní sněmovně druhým čtením. Hlavním důvodem pro zamítnutí **labouristickou vládou** byl závěr příslušného výboru, který označil hony na lišku jako velmi důležitý prostředek kontroly početních stavů lišek. Navíc hony na lišku byly shledány jako **méně kruté než ostatní dostupné metody**. Další pokus zakázat hony na lišku byl uskutečněn až v roce 1970. To už byl zákon schválen v Dolní sněmovně. Ale protože nebyl celý legislativní proces ukončen v rámci jednoho volebního období, nemohl tento zákon vejít v platnost.

V pořadí již třetí pokus byl opět poslanecký návrh tentokrát poslance Kevina McNamary z Labour Party v roce 1993. Tento návrh nebyl zaměřen specificky jen na lov lišek, ale všeobecně měl chránit divokou zvěř, respektive výhradě divoké savce, od lovu **za pomoci psů**. I tento poslanecký návrh neprošel druhým čtením v Dolní sněmovně. Podobně dopadly i dva další návrhy. Šlo o návrh poslance Tonyho Bankse z roku 1993 a Johna McFalla z roku 1995. Důležitým momentem pak bylo **vítězství Labour Party ve všeobecných volbách v květnu roku 1997**. Labouristé ve svém volebním programu uváděli, že poskytnou **větší ochranu divoké zvěři**, a proto nechají svým poslancům **volnou ruku**

³¹ Šlo tedy o stejný rok, ve kterém byl přijat Parliament Act 1949.

při hlasování o případném zákonu zakazujícím hon na lišku (Labour Party - unofficial site, 2009).

Z tohoto důvodu pak nadějněji vypadal návrh poslance Michaela Fostera, který byl dokonce již schválen Dolní sněmovnou v roce 1998. Proti tomuto schválenému zákonu v Dolní sněmovně se zvedl obrovský odpor mezi zastánci honu, který vyvrcholil protestním pochodem, jehož se zúčastnilo okolo 250 000 lidí. Jednoho z pozdějších podobných protestních pochodů se zúčastnilo dokonce něco okolo **400 000 lidí** (BBC, 2008).

Zákon pak byl zablokován poslanci, kteří sympatizovali se zastánci honů na lišky. Tito poslanci podali stovky pozměňujících návrhů, a dotyčný zákon tak zablokovali. Návrh zákona proto nebyl projednán v příslušné lhůtě a tím skončila jeho legislativní cesta. Dalším mezníkem pak bylo vyjádření ministerského předsedy Tony Blaira, který měl v úmyslu prosadit zákaz honu na lišku ještě do **všeobecných voleb**³². O několik dní později musel vysvětlovat, že jeho vyjádření nemá žádnou souvislost se 100 000 librami, které obdržela Labour Party od organizací prosazujících zákaz honu na lišku. I přes prohlášení Tonyho Blaira nebyl návrh zákona definitivně přijat před všeobecnými volbami, a opět tak nebyl prosazen. Tony Blair nicméně po dalších vyhraných volbách vložil do zahajovacího projevu královny³³ zmínku, že poslanci Labour Party budou moci ohledně zákona zakazujícím hony na lišku hlasovat podle svého svědomí, což se dalo vyložit jako jednoznačná podpora pro tento zákaz. Překvapivě byl zákon zakazující hon na lišku ale nejdříve schválen ve **Skotském autonomním parlamentu** v únoru 2002.

Ve westminsterském Parlamentu ještě několik let pokračoval legislativní ping-pong, při kterém každá ze sněmoven trvala na své verzi. Vzhledem ke slabšímu postavení Sněmovny lordů

³² Myšleny tím byly volby v roce 2001.

³³ Jde o tzv. Queen's speech.

nebylo z dlouhodobého hlediska možné, aby Sněmovna lordů odolávala tlaku Dolní sněmovny napořád. Přijetí tohoto zákona tak bylo nakonec protlačeno díky Parliament Act 1949. Ten posílil pravomoci Dolní sněmovny nad Sněmovnou lordů a dal Dolní sněmovně možnost Sněmovnu Lordů po určitém čase přehlasovat. Zákon zakazující některé formy lovu „Hunting Act 2004“ dostal královský souhlas dne 18. února 2004 a byl vyhlášen jako nový zákon. Zajímavou statistikou v této souvislosti je, že Parlament na přijetí tohoto zákona potřeboval více než **700 hodin** své činnosti (Independent, 2008).

Někteří komentátoři také upozorňují, že schválení Hunting Act 2004 přišlo v době, kdy si vláda potřebovala zvednout reputaci po poklesu její popularity v důsledku angažovanosti ve válce v Iráku. (Guardian, 2008)

Po přijetí zákona

Nicméně odpůrci honů neměli a stále ještě nemají zcela vyhráno, a to z několika různých důvodů. Zastánci honů na lišky ani po přijetí zákona, který hony zakazuje, neukončili své protesty a pokračovali v odporu proti zákonu za pomoci právních bitev. Tedy nejdříve se neúspěšně odvolali k nejvyššímu soudu a později se odvolali k Horní sněmovně britského Parlamentu, která jako odvolací soud taktéž funguje. Je paradoxní, že právě zastánci honů na lišky, kteří dle mého názoru pocházejí většinou z konzervativního prostředí, se odvolali ke Sněmovně lordů s odkazem na možné porušení **evropské Charty lidských práv** (Independent, 2008). Přesto ani toto odvolání nebylo úspěšné a lordi soudci v listopadu 2007 rozhodli, že Hunting Act 2004 není v rozporu s evropskou Chartou lidských práv. Předsedající soudce Lord Bingham v rozsudku připustil, že hon na lišku je velmi důležitý z hlediska tradic a života na venkově, přesto uvedl: „Demokratický proces má tendenci být narušen, pokud mohou oponenti zákona

skrze soudy dosáhnout to, co se jim nepovedlo dosáhnout v parlamentu." (BBC, 2008)

Předseda Countryside Alliance se nechal v souvislosti s tímto zamítnutým odvoláním slyšet, že se pokusí uspět u evropských soudů (BBC, 2008). Jako zajímavost je možno uvést, že právě současný předseda Countryside Alliance byl poslancem za Labour Party, tedy strany, která k přijetí dotyčného zákona **příspěla nejvíce**.

Dalším důvodem vleklých sporů je obsah samotného zákona. I přes schválení zákazu honů na lišku za pomoci psů, nemají lišky zdaleka vyhráno. Kvůli právním mezerám může být liška nadále legálně zabita, pokud k jejímu zabití **dojde neúmyslně**. Spolky a sdružení³⁴, které se angažují na straně lovců, dokonce vydaly příručku s názvem „**Jak zachovat lov**“. Na 44 stránkách popisují legální způsoby, jak je možné pokračovat v honech na lišku. Mezi tyto legální způsoby je možné zahrnout například:

- 1) hon na lišku, který je uskutečněn v rámci výcviku psů,
- 2) lov králíků a potkanů,
- 3) k lovu není použito více než dvou psů.

Pokud tedy hon začne jako hon na králíky a **čirou náhodou se uloví liška**, není možné to považovat za překročení zákona. Stejně tak zákon nijak neupravuje **množství lidí**, kteří se mohou s dvojicí psů vydat na hon lišky. A v neposlední řadě vlastníci pozemků nejsou povinni povolit policii vstup na své soukromé pozemky jen proto, že policie má podezření z porušení zákona (BBC, 2008).

Každoročně bylo při honech na lišku zabito okolo 25 000 lišek, což možná vypadá jako vysoké číslo, ale ve

³⁴ Například Countryside Alliance či Council of Hunting Associations.

srovnání s jinými zabitými zvířaty je velmi nízké. Ročně se ve Velké Británii zabije přibližně 25 milionů krav, ovcí a prasat. A to ještě zdaleka není nic proti 850 milionům kuřat a krocanů. Počet lidí, kteří jsou nějakým způsobem zaměstnání v souvislosti s hony na lišky, odpovídá 7 000 plných pracovních úvazků. Avšak v celém zemědělském sektoru je zaměstnáno přes 500 000 lidí a v roce 2004 vzrostl počet lidí zaměstnaných v zemědělství o 16 000, tedy minimálně o dvojnásobek, než je počet lidí, kteří jsou zaměstnání v souvislosti s hony na lišky (BBC, 2008).

Realisté stojící mimo zastánce i odpůrce honů upozorňují, že se od přijetí zákona prakticky nic nezměnilo, respektive počet honů i počet lidí zapojených do honů ještě vzrostl. Například ve Skotsku pokračuje dále 9 z 10 lovů na lišku. Hlavním důvodem je fakt, že přijatý zákon byl kompromisem mezi zastánci a odpůrci lovu (Guardian, 2008). Za 2 roky platnosti zákona byl za nezákonný hon na lišku odsouzen jeden jediný člověk, který se ještě navíc proti svému odsouzení odvolal. Po přijetí zákona se nenaplnily hrozby zastánců lovu, že velká část lidí živících se lovem ztratí práci, protože ve skutečnosti žádný konec honů nenastal. Naopak profesionální lovci lišek³⁵, zejména ve městech, mají více práce než kdy dříve, protože „fast foodová“ kultura vyhovuje liškám stejně jako lidem. Odhaduje se, že přibližně 20 % všech lišek ve Velké Británii, tedy asi 50 000, žije ve městech. Před přijetím zákona bylo ročně zabito psy přibližně 6 000 lišek, zatímco 80 000 lišek bylo zastřeleno. Nyní se předpokládá, že počet zastřelených lišek dramaticky stoupl. (Independent, 2008)

Odpůrci honů nemohou přiznat, že se v praxi nic nezměnilo, protože by tím zároveň přiznali svoji porážku. Na druhou stranu zastánci nemohou vysvětlit, jak je možné, že po

³⁵ Pro zajímavost je možné uvést, že jedno noční ulovení lišky na vaší zahradě přijde na 400 liber.

přijetí zákona počet honů vzrostl. Ani jedna ze stran tak v podstatě nechce do věci příliš vrtat, protože by se mohl daný stav ještě zhoršit. (Telegraph, 2008)

David Cameron, který je leaderem Konzervativní strany od roku 2005, slíbil při třetím výročí přijetí zákona, že pokud jeho strana vyhraje ve všeobecných volbách, prosadí zákon, který bude mít jednu jedinou větu, a to, že se **ruší Hunting Act 2004** (Telegraph, 2008). Ostatně zmíněný zákon byl jedním ze čtyř, které byly od roku 1949 přijaty **proti vůli Sněmovny lordů** a byly protlačeny silou, za pomoci zákona Parliament act 1949.

Protikuřácké zákony a stav v ČR

Podobně velký rozruch, jako ve Velké Británii vyvolalo projednávání a po několika letech i schválení zákona zakazujícím hon na lišku³⁶, vyvolávají v ČR pokusy přijmout zákon, který by zakazoval kouření v barech, restauracích, hospodách, diskotékách či kavárnách. Ačkoliv je u nás politické spektrum stran pestřejší než ve Velké Británii, i zde můžeme pozorovat, že hlavní dělicí linie nejsou ostře stranické ani politické. I když velká část poslanců za ODS je proti přijetí tohoto zákazu z důvodu omezení svobody podnikání. Dalším společným prvkem, který oba zákony spojuje, je určitá historická tradice - v případě Velké Británie honů na lišku, v případě ČR kouření v hospodách. To je v ČR velmi **zakořeněné** a doslova tradiční. Nicméně s postupující informovaností o škodlivosti kouření a hlavně o jeho zdravotních dopadech je i tato „tradice“ postupně oslabována.

Dalším společným rysem jsou lobbistické skupiny, které se snaží ovlivnit zákonodárce při přípravách zákonů, ať už se jedná o hon na lišku, či zákaz kouření v restauracích. V případě ČR se pro zákaz kouření angažují různé **neziskové a nevládní organizace**, ale i některé **státní úřady**, zatímco proti tomuto zakazu bojují především **tabákové firmy** a částečně také majitelé restaurací. Vzhledem ke struktuře zemědělství ČR nemůžeme k těmto odpůrcům připočítat pěstitele tabáku. Jejich lobbying je silný hlavně v těch evropských státech, které mají velký počet tabákových farem. To je například v Řecku, Itálii, Španělsku nebo Francii, kde se těchto farem nachází přibližně 135 000 (Habrová, 2006, s. 59). Pěstitelé tabáku se pak v těchto zemích spojují s tabákovými firmami i trafikanty (Hranalová, 2008, s. 50) a vytvářejí velmi mocnou nátlakovou skupinu.

³⁶ Hunting Act 2004

Zatímco se tabákové firmy snaží co nejvíce **udržet status quo**, tedy v nejvyšší možné míře zachovat legislativu, která kouření co nejméně omezuje, neziskové organizace mají samozřejmě cíl zcela opačný. Přesto **celoevropský trend**, který má **podstatný vliv** i na dění v České republice, hovoří **v neprospěch tabákových firem**. Tabákové firmy jsou tak nuceny bojovat na více legislativních frontách současně³⁷, což je jednak nutí k rozložení sil, a jednak musejí měnit svoji strategii podle aktuálního protivníka. Použijí-li válečné přirovnání, pak tabákové firmy vedou dlouhou opotřebovací válku, ve které postupně prohrávají jednu bitvu za druhou s tím, že je jen otázkou času, kdy nakonec prohrají i celou válku. Různými legislativními frontami je myšleno zejména: omezování tabákové reklamy a možností sponzoringu například ve sportu, výše spotřební daně na tabák a úplný zákaz kouření na různých místech - ve školách, na úřadech, na pracovišti, zastávkách veřejné dopravy a v neposlední řadě aktuálně i v restauracích a hospodách. Ve všech uvedených bodech tabákové firmy v posledních desetiletích prohrávají.

Množství kuřáků v populaci

Podle mezinárodního srovnání OECD Health Division z roku 2002 bylo v ČR 24,1 % kuřáků v populaci nad 15 let. Stejný zdroj pak uvádí i čísla z roku 1993, kdy v ČR tato procenta byla nepatrně vyšší, a to 26,1 %. Trochu jiná data nám poskytuje výběrové šetření o zdravotním stavu a životním stylu obyvatel ČR, které provedl Ústav zdravotnických informací a statistiky České republiky. U mužů je kuřáků 44,8 % z populace 18-64 let a u žen ve stejné věkové skupině je to 29,7 % (ÚZIS, 2009). Rozdílná procenta oproti předchozím výstupům z OECD je možné si vysvětlit rozdílnou věkovou skladbou, kdy část kuřáků ve vyšším věku je nucena s kouřením přestat ze zdravotních důvodů, a dále

³⁷A to jak na národní úrovni, tak i v rámci EU.

nezahrnutím skupiny 15–18 let, kde jsou kuřáci zastoupeni **nadprůměrně** oproti jiným věkovým skupinám. Údaje ÚZIS ČR jsou z roku 2004. Nedávný výzkum Střediska empirických výzkumů z dubna 2008 uvádí, že v populaci nad 18 let je 31 % kuřáků. Tento výzkum byl proveden na reprezentativním souboru 1341 občanů ČR (STEM, 2009).

Všeobecně je vidět trend, a to nejen evropský, snižování procentuálního zastoupení kuřáků v dospělé populaci. V zemích OECD se u všech zemí, až na Portugalsko (OECD, 2008), od roku 1990 snížilo procentuální zastoupení kuřáků v dospělé populaci.

Historie protikuřácké legislativy a aktivit v ČR

U nekuřácké legislativy v ČR můžeme v nedávné historii vidět určité milníky, které na určitou dobu ovlivnily její další směřování. Pravděpodobně nejdůležitějším z nich byl **vstup ČR do EU**. V důsledku vstupu musela ČR přijmout **vyšší spotřební daň** na tabákové výrobky, což vzhledem k očekávaným vyšším příjmům v rozpočtu a možností vymluvit se na EU nečinilo vládnoucím politikům větší problém. Výjimka umožňující nižší spotřební daň z tabáku a tím i nižší ceny cigaret byla vyjednána jen do roku 2007 (EuroActiv, 2009). V současné době nemůže EU donutit ČR, aby přijala zákon, který by zakazoval kouření právě v restauracích, hospodách či barech. To by se ovšem mohlo změnit, pokud by byla přijata a vstoupila v platnost Lisabonská smlouva. Ta by již umožnila v případě dohody potřebné většiny EU na tomto zákoně, aby ČR byla přehlasována. Zákon o zákazu tabákové reklamy má u nás poměrně dlouhou a bohatou historii od roku 1989. Byly provedeny několikanásobné změny, kdy nejdříve byl zákaz tabákové reklamy přijat a později zrušen, aby se vše později ještě několikrát opakovalo (Marketing a Media, 2009). Dá se říci, že v tomto bodě nenásledujeme EU, ale máme velmi podobný vývoj, i když v EU byl o něco méně

dramatický. Jednotná směrnice IP/02/1788 o zákazu tabákové reklamy začala v EU platit 31. 7. 2005. Český zákon, který byl přijatý ještě před jednotnou směrnicí, byl z větší části přísnější než samotná směrnice, a proto **ČR neměla problém při implementaci zmíněné směrnice** (EuroActiv, 2009). Úsměvné až lehce schizofrenní na evropských protikuřáckých normách je, že EU na jednu stranu přijímá restriktivní legislativu proti kouření, utrácí peníze na různé informační kampaně, ale na straně druhé štědrými zemědělskými dotacemi podporuje pěstování tabáku (Habrová, 2006, s. 50).

Vliv EU není pouze přímý, ale i **nepřímý**. Ten je možná ještě silnější než vliv skrze přijímanou legislativu. Tím, že většina států EU má v současné době přijatou legislativu, která zakazuje kouření v restauracích, se ČR stává jedním z mála ostrůvků, kde je ještě kouření v těchto podnicích povoleno. Zákaz nebo alespoň výrazná omezení již platí v těchto státech³⁸: Belgie (leden, 2007), Dánsko (srpen, 2007), Estonsko, Finsko, Francie (leden, 2008), Holandsko (červenec, 2008), Chorvatsko (říjen, 2008), Irsko (březen, 2004), Itálie, Litva, Lotyšsko, Německu (částečný zákaz), Norsko, Portugalsko (leden, 2008), Řecko (červen, 2009), Slovinsko, Švédsko, Velká Británie (iDnes, 2009). Z tohoto seznamu je vidět, že zejména v posledních dvou letech se přijímání zákonů omezujících kouření v EU velmi **výrazně zrychlilo**. Další pozoruhodnou věcí, která je z tohoto seznamu vidět, je, že jedním z posledních míst v Evropě, kde zákaz kouření v restauracích zatím nebyl přijat, jsou **země střední Evropy**. Tedy kromě České republiky jde o Maďarsko, Slovensko a Polsko.

Za další milníky je možno považovat nastolení a medializaci protikuřácké agendy některým z aktivnějších politiků jedné

³⁸ V závorce za státem je uvedeno datum, od kterého zákaz platí. Státy jsou seřazeny podle abecedy.

z hlavních stran. V současné době je hlavním aktérem propagujícím zákaz kouření poslanec **Boris Šťastný** za ODS, který je zároveň místopředsdou zdravotnického výboru PS PČR. V tomto bodě s ním souhlasí i jeho oponent z ČSSD **David Rath**, hejtman Středočeského kraje a poslanec. Poslanec Šťastný se od svého zvolení snaží prosadit v PS PČR zákon, který by zakázal kouření v restauračních zařízeních podobným způsobem jako ve výše uvedených zemích. Prosazovaná legislativní norma by tak navázala na poslední schválený zákon z této oblasti z roku 2005. Konkrétně na zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů. Jeho největší novinkou v oblasti tabákových výrobků byl zákaz kouření na **zastávkách hromadné dopravy**, a to s účinností od 1. 1. 2006 (MV ČR, 2009). Poslední aktuální změnou, nikoliv však legislativního charakteru, byl zákaz kouření ve všech vlacích provozovaných Českými drahami z 9. prosince 2007 (ČD, 2009). Za zmínku ještě stojí iniciativa evropského komisaře pro sociální věci Vladimíra Špidly, který má záměr zcela **zakázat kouření na pracovišti**, včetně restaurací, kaváren a barů (iDnes, 2009). Vzhledem k tomu, že se jedná teprve o **předběžný záměr** a že je třeba i přihlédnout, v jakém časovém horizontu je v EU přijímána legislativa,³⁹ je pravděpodobnější, že případný zákaz kouření by byl dříve přijat na národní úrovni.

Z výše uvedeného je možno vyvodit následující závěry:

- Počet zemí v Evropě, které přijaly zákaz kouření v restauracích, se velmi rychlým tempem zvyšuje.
- Množství omezení kuřáků se v ČR pomalu, ale jistě v několika posledních letech podstatně rozšiřuje.

³⁹ Stejně tak je nutno vzít v úvahu množství případných připomínek, vyžádaných výjimek, vyjednaných přechodných období a času na implementaci národními parlamenty.

- Procentuální zastoupení kuřáků v dospělé populaci ČR klesá a zároveň roste počet lidí, kteří schvalují další protikuřácká opatření.

Porovnáme-li „bourání tradic“ ve Velké Británii a ČR na příkladu zmíněných dvou zákonů⁴⁰, nalezneme překvapivé množství společných prvků:

- 1) Zákony nejsou přijímány/odmítány podle stranické příslušnosti a poslanci nemají od své strany **žádné striktní doporučení**, jakým způsobem by měli volit.
- 2) U obou zákonů existuje poměrně **vytrvalá skupina zákonodárců**, kteří odmítnuté návrhy zákonů vrací do parlamentu vždy znovu a znovu. V případě honu na lišky to bylo tak dlouho, dokud zákon nebyl přijat. V ČR lze očekávat **obdobnou situaci**.
- 3) Podobnost zdržovací taktiky ze strany odpůrců přijetí zákona - ve Velké Británii legislativní „ping-pong“ mezi Dolní sněmovnou a Sněmovnou lordů a dále stovky pozměňujících připomínek. V ČR zmíněný „ping-pong“ funguje zdržováním a vrácením zákona do výborů PS PČR.
- 4) Ani v jednom případě nemá/by nemělo přijetí zákona vážnější dopad na ekonomiku dané země.
- 5) V obou případech hraje podstatnou roli „ochrana“ - jednou divokých zvířat, podruhé většiny nekuřáků.
- 6) Tematicky jsou zákony pro veřejnost natolik pochopitelné a přitažlivé, že vyvolávají poměrně širokou vlnu zájmu a aktivismu. Nicméně ve Velké Británii je přece jenom tato míra značně vyšší, pokud jsou odpůrci zákona schopni svolat demonstraci, které se zúčastní 400 000 lidí.
- 7) Zajímavým aspektem je také dodržování zákona a reálná změna v praxi. U honů na lišku prakticky

⁴⁰ V případě ČR je myšlen návrh zákona.

žádná změna nenastala a velmi podobné je to i například v ČR se zákazem kouření na zastávkách hromadné dopravy, který dodržuje jen část kuřáků. V této souvislosti David Cameron poznamenal, že je zcela evidentní, že zákon není dodržován a to není situace, ve které by bylo dobré setrvávat (Wales Online, 2009).

Budoucnost devoluce

Samotný devoluční proces proběhl odlišně ve Skotsku i Walesu a samozřejmě vzhledem ke specifickým podmínkám zcela jinak v Severním Irsku, kde se nyní zdá, že je od roku 2007 situace výrazně lepší. Mezi lety 1997–2008 nebyla na vině neochota centrální vlády v Londýně vzdát se části svých kompetencí ve prospěch místní vlády a shromáždění v Severním Irsku. Hlavním problémem byly jednotlivé lokální politické strany, které se dlouhodobě nemohly dohodnout na **společné** vládě. A to přesto, že Velkopáteční dohoda a následné rozložení politické moci v Severním Irsku je vydáváno za vzor konsociační demokracie, tak jak ji definuje Lijphart (Melichar, 2005, s. 29).

Obnovený devoluční proces ze 70. let, který nastartoval Tony Blair poté, co se LAP dostala v roce 1997 po dlouhých 18 letech zpět k moci, je především jeho osobním úspěchem. Nicméně je diskutabilní, zda to **LAP** dlouhodobě pomůže, či nikoliv. Výsledky parlamentních voleb do celobritského Parlamentu zatím nenaznačují, že by dlouhodobě LAP na devoluci vydělala, stejně jako Konzervativní strana dlouhodobě nezískala na podpoře velšského jazyka v 80. letech. Provedená devoluce také **rozhodně nevedla** k oslabení skotských nacionalistů.

Otevřenou otázkou zůstává, zda bude možné devoluci **zastavit**, když už byla jednou spuštěna. Britský premiér je proto možná jediným premiérem na světě, který si přeje, aby se na jeho území, respektive na území Skotska, nenašla už žádná další ropa. Nalezení ropy ve Skotsku by totiž opět posílilo snahy separatistů. Myslím, že jednotlivé místní parlamenty a shromáždění budou mít tendenci **získávat** postupnou cestou ve spolupráci se „svými“ poslanci zvolenými do celobritského Parlamentu **pro sebe další pravomoci**.

Alexis de Tocqueville napsal:

Když nějaký národ sáhne na volební cenzus, lze předvídat, že dříve nebo později dospěje k jeho úplnému zrušení. To je jedno z naprosto neměnných pravidel, řídících společnost. S každým posunem hranice volebního práva vyvstává potřeba dalšího posunu, neboť demokracie sílí po každém novém ústupku a její požadavky s novou mocí stále rostou. Ambice těch, kdo zůstávají pod hranicí cenzu, se rozněcují tím více, čím větší je počet těch, kdo jsou nad ní. (Tocquerville, s. 46)

Tento postřeh lze podle mého názoru aplikovat i na přesun pravomocí. Začnou-li se jednou přesouvat pravomoci z centrální vlády na lokální úroveň,⁴¹ budou mít požadavky narůstající tendenci a pro centrální vládu bude velmi obtížné tento proces zastavit.

Faktem zůstává, že za největší Blairův úspěch není považována devoluce, ale vyřešení konfliktu v Severním Irsku. Ostatně při jeho posledních interpelacích se mu dostalo za tento čin velkého uznání i z **opoziční** Konzervativní strany (BBC, 2009).

⁴¹ Popřípadě z centrální vlády na vládu nadnárodní, např. EU.

Shrnutí reformy Sněmovny lordů

LAP byla po 18letém půstu po vládě **velmi hladová**. Tomu odpovídala i rychlost, s jakou byl přijat House of Lords Act 1999. Dalším faktorem k rychlému přijetí byla i vysoká angažovanost Tonyho Blaira na tomto tématu. Nikoliv nepodstatným faktorem také bylo to, že Horní sněmovna, co se týká politické orientace, byla vždy velmi konzervativní. Ostatně jen v prvním roce vlády Tonyho Blaira odmítla Horní sněmovna 38 návrhů zákonů (Wikipedia, 2009). To jen zvyšovalo motivaci LAP pro zrušení členství všem dědičným lordům. A samozřejmě, že rozdělená a rozhádaná Konzervativní strana vládě práci hodně ulehčila. Pokračování reformy po volbách v roce 2001 ale už tak snadné nebylo. Po teroristických útocích 11. září měla vyšší prioritu jiná legislativa a vláda nestihla potřebný návrh zákona protlačit Parlamentem **včas**. Kromě toho se další úprava již nejevila jako nezbytně nutná, když už bylo předchozím zákonem dosaženo, že ve Sněmovně lordů zbylo jen 92 dědičných lordů. Vláda si tak alespoň připsala v tomto volebním období k dobru **justiční reformu**, která ve své podstatě Horní sněmovnu nijak neoslabuje. Oddělení soudní moci se jeví jako krok poměrně logický. Od roku 2005 má LAP v druhé komoře Parlamentu nejpočetnější skupinu lordů. Čekal-li někdo, že v důsledku této změny budou procházet vládní zákony v této sněmovně o poznání snadněji⁴², velmi se spletl. Reforma Horní sněmovny z roku 1999 paradoxně zvýšila její popularitu a veřejné mínění považovalo dokonce její práci za lepší, než tomu bylo u Dolní sněmovny. Velmi kladně byla Horní sněmovna hodnocena právě pro **zadržování** nepopulárních zákonů či **opravování** a **připomínkování** vládních návrhů. Tato podpora veřejného mínění učinila Horní sněmovnu více **sebevědomou a asertivní** bez ohledu na **stranické linie**. V této souvislosti je možné zmínit postřeh Rogerse a Walterse. Ti uvádějí, že parlament je spíše

⁴²Například diskuse nad Prevention of Terrorism Bill byla velmi dlouhá.

organismem než organizací. Proto je těžké předvídat, jak se jakákoliv plánovaná změna projeví po svém uvedení do praxe (Rogers, Walter, s. 408, 2006). Dokumenty z britského Parlamentu uvádějí, že vládě byly od dokončení první reformy zamítnuty její návrhy ve Sněmovně lordů celkem 350krát. Bylo-li tedy cílem reformou oslabit Horní sněmovnu, snížit její pravomoci a kompetence⁴³, výsledkem byl **pravý opak**. Ke snížení motivace **dokončit** reformu mohl také přispět fakt, že členové LAP byli vyšetřováni v souvislosti s možným „handlováním“ členství v Horní sněmovně na oplátku za půjčky straně.

Je zajímavé, že s větší demokratickou reprezentativností nechtěli labouristé zvyšovat pravomoci. Ale to by pravý účel reformy opravdu musel být v tom, aby Horní sněmovna byla více demokratická. LAP nejdříve deklarovala, že nechce měnit rozsah pravomocí Sněmovny lordů, ale velká část jejích návrhů **směřovala právě k tomu**. Jako například zkrátit dobu projednávání návrhu zákona. Přesto alespoň jedna deklarace premiéra Blaira byla zachována – volné hlasování. Otázkou zůstává, zda bylo volné hlasování zachováno z důvodů demokratického citu Tonyho Blaira nebo protože tušil, že by podstatná část jeho poslanců nemusela hlasovat podle přání vlastní strany.

Labouristé a s nimi i z velké části liberálové vyčítali Horní sněmovně, že je málo demokratická, a proto musí být reformována. Jen zřídka bylo hodnoceno a při návrzích reformy zvažováno to, zda sněmovna svoji práci dělá dobře, či špatně. Prohlášení představitelů LAP, že si přejí, aby Horní sněmovna pracovala „more effective“, tak skrývala motiv, že by vládní legislativa neměla být u lordů **příliš zdržována**. Je vysoce pravděpodobné, že učiněné reformní kroky jsou již nevratné. Ale stejně tak v případě vítězství

⁴³ V jednu chvíli byly vládní návrhy na reformu označovány jako zavádění jednokomorového systému.

Konzervativní strany v příštích parlamentních volbách by se již v žádných reformách v této oblasti asi nepokračovalo. Pokud by se dostala k moci opět LAP, lze očekávat další změny jako přímá volba členů Sněmovny lordů, možné přejmenování sněmovny, zastoupení jednotlivých správních oblastí, snížení počtu členů atd. Uskuteční-li LAP tyto změny, jsem přesvědčen, že **sněmovna nebude pracovat lépe**. Všeobecně tak je vidět, že má-li jedna komora pravomoci snížit kompetence či moc komory druhé, pak to také udělá. Časem možná budou členové zmíněné sněmovny dostávat i pravidelný plat. To společně s ostatními změnami bude podle mého názoru znamenat konec Sněmovny lordů, tak jak byla známa po staletích.

Resumé

Politický systém Velké Británie se na konci 90. let 20. století podstatným způsobem proměnil. Hlavní odpovědnost za tyto změny nese Labour Party, která je z drtivé většiny iniciovala a také prosadila. Devoluce přinesla podstatnou míru decentralizace, která bude mít v následujících letech tendenci se neustále rozšiřovat. Především skotští nacionalisté se svých cílů v podobě samostatného Skotska do budoucna nevzdají. Reforma Horní sněmovny britského Parlamentu, zejména ta z roku 1999, byla velmi razantní. Avšak některé ještě razantnější návrhy byly zamítnuty. Realizovaná justiční reforma Sněmovně lordů neuškodí. Ve výhledu nejbližších několika desítek let se Sněmovna lordů dalším změnám velmi pravděpodobně neubrání. Ostatně stejně jako v posledních 100 letech.

Resume

Political system in Great Britain underwent a significant change in the 1990s. Labour Party was the one responsible for the changes which it both initiated and pushed through. Devolution brought remarkable amount of decentralisation, which is likely to spread further in the following years. The Scottish nationalists, above all, will not give up they aim of independent Scotland in the future. British Parliament Upper Chamber reform, mainly the one taking place in 1999, was very intense. Some, even more intense, proposals were rejected. Judiciary reform that took place will do no harm to the House of Lords. It is improbable that the House of Lords will prevent further changes over next ten years. Just like it failed in the past 100 years in fact.

Použité zkratky

BBC - British Broadcasting Corporation

ČD - České dráhy, a.s.

ČR - Česká republika

DUP - Democratic Unionist Party

EU - Evropská unie

IRA - Irish republican army (Irská republikánská armáda)

LAD - Liberal Democrat (Liberální demokraté)

LAP - Labour Party (Dělnická strana)

MV ČR - Ministerstvo vnitra České republiky

ODS - Občanská demokratická strana

OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development
(Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

PC - Plaid Cymru (Strana Walesu)

PIRA - Provisional IRA (Prozatimní IRA)

PM - Prime Minister (premiér, ministerský předseda)

PS PČR - Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky

SDLP - Social Democratic & Labour Party

SF - Sinn Féin

SNP - The Scottish National Party (Skotská národní strana)

STEM - Středisko empirických výzkumů

VB - Velká Británie, respektive Spojené království Velké Británie
a Severního Irsku

UK - United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland (Spojené království Velké Británie a Severního Irska)

UUP - Ulster Unionist Party

ÚZIS - Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR

Zdroje

LITERATURA

BEALEY, FRANK. Všeobecné volby ve Velké Británii. In *Volby v demokracii*. Brno: Nadace Mezinárodního politologického ústavu Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, 1995. S. 69-87.

The British System of Government.

London: HMSO Publications Centre, 1992. ISBN 0 11 701677 2.

IRWIN, JOHN L. Modern Britain: an introduction - 2nd ed.

London: Unwin Hyman Ltd, 1987. ISBN 0-04-301297-3.

ROGERS, ROBERT - WALTERS, RHODRI. How Parliament Works. Harlow: Pearson Education Limited, 2006. ISBN 978-1-4058-3255-7.

ŘÍCHOVÁ, BLANKA. Spojené království Velké Británie a Severního Irsku. In *Komparace politických systémů I*. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, Nakladatelství Oeconomica, 2003. ISBN 80-245-0534-7. Kapitola IV, s. 105-158.

STRMISKA, MAXMILIÁN. Regionální strany a stranické systémy. Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 1998. ISBN 80-85959-32-1.

THATCHEROVÁ, MARGARET. Roky na Downing street. Přeložili Mikeš Antonín, Pitter Prokop, Vacková Alena. 1. vydání. Praha: Naše vojsko. 1996. ISBN 80-206-0471-5.

DE TOCQUEVILLE, ALEXIS. Demokracie v Americe I. Praha: nakladatelství Lidové noviny, 1992. ISBN 80-7106-052-6.

DIPLOMOVÉ A DIZERTAČNÍ PRÁCE

HABROVÁ, DANA. Ekonomika kuřáctví v ČR. Brno. 2006. 129 s. Dizertační práce na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity, Ústav preventivního lékařství. Vedoucí práce: Drahoslava Hrubá.

HRANAIOVÁ, Z. Srovnání zájmových skupin ve Francii a ČR. Brno. 2008. 84 s. Diplomová práce na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity. Vedoucí práce Ivan Malý.

ČASOPISY

HYNEK, MELICHAR. Dlouhý Velký pátek: konsocionalismus a mírový proces v Severním Irsku, 1973–1998. *Mezinárodní vztahy*, 4/2005, s. 28–19. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

ŘÍCHOVÁ, BLANKA. Devoluce na britský způsob aneb Skotsko na cestě od nezávislosti. *Mezinárodní politika*, 7/2005, s. 9–11. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

ŘÍCHOVÁ, BLANKA. Devoluce ve Walesu: redefinice velšské politické scény po roce 1999. *Mezinárodní politika*, 6/2006, s. 22–25. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BBC [online]:

URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/1846577.stm>
[cit. 2008-25-12]

URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/magazine/4286224.stm>
[cit. 2008-25-12]

URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/7116818.stm>
[cit. 2008-25-12]

URL: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/4279317.stm>>
[cit. 2008-25-12]

URL:

<http://news.bbc.co.uk/player/nol/newsid_5370000/newsid_5378900/5378922.stm?bw=nb&mp=wm&news=1&ms3=14&ms_javascript=true&bbcws=2>
[cit. 2009-01-18]

URL: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6129844.stm>
[cit. 2009-01-18]

URL:

<http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/november/24/newsid_4007000/4007601.stm> [cit. 2009-01-18]

URL: <http://news.bbc.co.uk/1/shared/vote2005/html/region_6.stm>
[cit. 2009-01-10]

URL: <http://news.bbc.co.uk/1/shared/vote2005/html/region_7.stm>
[cit. 2009-01-10]

URL: <http://news.bbc.co.uk/1/shared/vote2005/html/region_10.stm>
[cit. 2009-01-10]

ČD [online]

URL: <<http://www.cd.cz/index.php?action=article&id=49293>>

[cit. 2009-01-15]

EurActiv [online]:

URL <<http://www.euractiv.cz/ekonomika-a-euro/clanek/v-esku-kvli-eu-od-ptho-roku-vrazn-podra-cigarety>> [cit. 2009-01-14]

URL <<http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/clanek/od-nedle-plat-v-eu-zkaz-tabkov-reklamy>> [cit. 2009-01-14]

Guardian [online]:

URL:

<<http://www.guardian.co.uk/commentisfree/2007/dec/28/lifeandhealth.hunting>>

[cit. 2008-25-12]

URL: <<http://www.guardian.co.uk/uk/2004/sep/09/scotland.hunting>>

[cit. 2008-25-12]

URL:

<<http://www.guardian.co.uk/politics/1998/dec/03/lordreform.constitution1>> [cit. 2009-01-19]

Indipendent [online]

URL: <<http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/fox-hunting-lords-to-rule-on-human-rights-claim-against-ban-396198.html>>

[cit. 2008-25-12]

Labour party [online]:

URL: <http://www.labour.org.uk/history_of_the_labour_party>

[cit. 2009-17-01]

Labour party - unofficial site [online]:

URL: <<http://www.labour-party.org.uk/>> [cit. 2009-20-01]

Margaret Thatcher foundation [online]

URL:

<<http://www.margaretthatcher.org/speeches/displaydocument.asp?docid=107803>> [cit. 2009-01-25]

Marketing a Média [online]

URL <http://mam.ihned.cz/c4-10023240-11114580-105200_d-peripetie-zakazu-reklamy-na-tabakove-vyrobky-v-eu-a-u-nas> [cit. 2009-01-14]

MV ČR [online]

URL:

<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/sbirka/2005/zakon_10.html#castka_133> [cit. 2009-01-15]

National Assembly for Wales [online]:

URL: <<http://www.wales.gov.uk/>> [cit. 2009-01-18]

OECD [online]

URL:

<http://www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/808/smoking_graph_large.html> [cit. 2009-01-14]

Office of Public Sector Information [online]

URL: <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2004/plain/ukpga_20040037_en> [cit. 2008-25-12]

URL: <http://www.opsi.gov.uk/acts/acts1999/plain/ukpga_19990034_en> [cit. 2009-18-01]

Plaid Cymru [online]:

URL: <<http://www.plaidcymru.org/content.php?nID=90;lID=1>> [cit. 2009-01-15]

PSP ČR [online]:

URL: <http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1960.html> [cit. 2009-01-12]

Scottish National Party [online]

URL: <<http://www.snp.org/independence/success>> [cit. 2009-01-22]

URL: <<http://www.snp.org/node/240>> [cit. 2009-01-22]

Scottish Parliament [online]

URL:

<<http://www.scottish.parliament.uk/vli/publicInfo/faq/category6.htm>> [cit. 2009-01-22]

STEM [online]

URL <<http://www.stem.cz/clanek/1504>> [cit. 2009-01-14]

Telegraph [online]:

URL: <<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1543006/I-can%27t-believe-it%27s-not-hunting...html>> [cit. 2008-25-12]

URL <<http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1542992/Tory-plan-to-overturn-hunt-ban.html>> [cit. 2008-25-12]

UK Parliament [online]:

URL: <<http://www.parliament.uk/about/history/institution.cfm>>
[cit. 2009-01-11]

URL: <<http://www.parliament.uk/documents/upload/g03.pdf>>
[cit. 2009-01-11]

URL: <<http://www.parliament.uk/documents/upload/HofLBpHistory.pdf>>
[cit. 2009-01-11]

URL:

<<http://www.parliament.uk/documents/upload/HLLReformChronology.pdf>>
[cit. 2009-01-11]

URL: <<http://www.parliament.uk/documents/upload/g03.pdf>>
[cit. 2009-01-19]

URL: <<http://www.parliament.uk/documents/upload/HofLBpReform.pdf>>
[cit. 2009-01-19]

URL:

<<http://www.publications.parliament.uk/pa/ld199900/ldb/ldb/10402.htm#a3>> [cit. 2009-01-19]

ÚZIS [online]

URL: <http://www.uzis.cz/download_file.php?file=2527>
[cit. 2009-01-15]

Wales Online [online]:

URL: <<http://www.walesonline.co.uk/news/wales-news/2008/02/19/cameron-to-allow-free-vote-on-ending-idiotic-hunting-law-91466-20492071/>>
[cit. 2009-01-16]

Wikipedia [online]:

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Landslide_victory>
[cit. 2009-17-01]

URL:

<http://en.wikipedia.org/wiki/House_of_Commons_of_the_United_Kingdom>
[cit. 2009-25-01]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/House_of_Lords_Act_1999>
[cit. 2009-17-01]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Lord_Chancellor%27s_Department>
[cit. 2009-17-01]

URL:

<http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Parliaments_of_the_United_Kingdom>
[cit. 2009-17-01]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/British_Parliament>
[cit. 2009-17-01]

URL:
<http://en.wikipedia.org/wiki/Laws_in_Wales_Acts_1535%E2%80%931542>
[cit. 2009-01-19]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Boundary_Commission>
[cit. 2009-01-19]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Kilbrandon_Commission>
[cit. 2009-01-17]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Scotland_Act_1978>
[cit. 2009-01-20]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Scotland_Act_1998>
[cit. 2009-01-20]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Scotland_referendum%2C_1997>
[cit. 2009-01-18]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Margaret_Thatcher>
[cit. 2009-01-25]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Members_of_the_Scottish_Parliament>
[cit. 2009-01-18]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Scottish_Parliament>
[cit. 2009-01-05]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Gwynfor_Evans> [cit. 2009-01-20]

URL: <<http://en.wikipedia.org/wiki/S4C>> [cit. 2009-01-18]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Wales_Act_1978> [cit. 2008-01-14]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Wales_referendum%2C_1979>
[cit. 2009-01-20]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Wales_referendum%2C_1997>
[cit. 2009-01-17]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/National_Assembly_for_Wales>
[cit. 2009-01-20]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Parliament_of_Northern_Ireland>
[cit. 2009-01-17]

URL: <http://en.wikipedia.org/wiki/Northern_Ireland_Act_2006>
[cit. 2009-01-18]

URL: <<http://en.wikipedia.org/wiki/SDLP>> [cit. 2009-01-18]